

URTX

D

ELS ARDÈVOL ALS SOBIES

Magí Mateu i Argelich

DELS ARDÈVOL ALS SOBIES

**Magí
Mateu i Argelich**
Botiguer i "exllogater"
dels Sobies

Abstract

Crònica de dos estirpes tarreguenses, los Ardèvol y los Sobies, desde la época medieval hasta el siglo XX, mediante la reconstrucción de la arquitectura de dos edificios emblemáticos que habían pertenecido a estas familias de la nobleza tarreguense. Las vivencias del autor son el hilo conductor de esta historia, complementada con documentación extraída de diferentes estudios. Los edificios en cuestión son el antiguo palacio de los marqueses de la Floresta y el hospital de peregrinos, ambos situados en la calle del Carme de Tàrrega.

A chronicle of two Tàrrega lineages, the Ardèvol and the Sobies, from the medieval epoch down to the 20th century, through the reconstruction of the architecture of two emblematic buildings that had belonged to these noble Tàrrega. The experiences of the author are the main line of this history, backed up by documentation extracted from different studies. The buildings in question are the old palace of the marquises of La Floresta and the pilgrims' hospital, both situated in Carme street in Tàrrega.

Paraules clau

Arquitectura, Ardèvol, Sobies, segles XIII – XX, Tàrrega.

Motivació

Aquest escrit vol ser un petit homenatge i record a una família que va deixar una bona empremta a la nostra ciutat amb la construcció d'uns edificis, en part avui dia desapareguts, que donen fe de la seva implicació ciutadana, com la capella del Corpus Christi, de la qual sols en conservem el gran finestral gòtic muntat al Parc de Sant Eloi. Del seu Hospital de Peregrins tan sols conservem la façana considerablement modificada de la seva prestància primigènia. També conserven

el seu propi Palau —aquest sí, recuperat de la seva demolició gràcies a la visió dels que en el seu precís moment regien els destins de la Mútua d'Assegurances de Tàrrega. Aquesta nissaga també fou, en els temps medievals, els qui portaren a bon fi l'ampliació de la plaça de Sant Antoni, en aquells temps coneguda amb el nom de Sant Mateu, on hi ha un edifici propi amb l'escut nobiliari a la façana de la casa, avui cedida temporalment a l'Ajuntament de la ciutat. Lamentablement, cap d'aquestes obres ha perpetuat la memòria del seu nom ja que el seu Palau figura com el

Nota: Aquest treball és complementari del que, signat per la meva néta Anna Graus i Mateu, es va publicar al núm. 14 d'aquesta mateixa URTX (abril del 2001).

És també en recordança del Francisco Monfà i Perelló +, Anton Mestre i Ibós + i Alfonso Costafreda i Ribalta +, companys d'infantesa a l'aixopluc dels coberts de Cal Sobies i gronxant-nos en les seves portelles de l'entrada.

Conjunt de l'antic Palau dels Marquesos de la Floresta i de la capella annexa, a principis de 1900.

dels Marquesos de la Floresta i de l'edifici que fou l'hospital com a casa Sobies i per a més inri el seu sepulcre fou adquirit, l'any 1978, pel Museu Nacional d'Art de Catalunya i aquí a la nostra ciutat tan sols en queda la nominació d'un petit carrer, i encara gràcies a l'Ajuntament que els la va concedir l'any 1894!

Arribat jo mateix als vuitanta anys d'edat, puc considerar que la meua vida ha transcorregut i transcorre al voltant d'aquests edificis, puix el meu pare, Magí Mateu i Torres, va llogar al 1923 l'espaiosa botiga als baixos del que fou Hospital de Peregrins (cap al 1320) i que cap al 1875 el Sr. Enric de Càrcer i de Sobies, que n'era el propietari, la féu sortir del que quedava del derruït i ruïnós edifici de l'Hospital al reedificar-lo a la seva conveniència.

Quan vaig nàixer l'any 1925, el meu pare, doncs, ja hi tenia la botiga i amb ella he viscut les transformacions d'aquest immoble i la descoberta de detalls, molt importants, que restaven ignorats, al mateix temps que possiblement sóc avui dels pocs que poden recordar i donar fe de les edificacions avui ja desaparegudes, i és per aquest motiu que voldria deixar-ne constància.

Sigui, doncs, aquest treball un esbós històric escrit sense cap títol d'historiador i d'unes opinions d'observació arquitectònica, sense ser-ne titulat, fruit simplement de la meua curiositat i vivències al respecte dels vessants historico-artístics d'aquestes persones i de les seves edificacions.

A tal efecte de major comprensió, estructuro aquest treball en els següents punts:

Primer. Cronologia dels personatges i de les seves edificacions.

Segon: Aproximació històrica a la vida dels edificis, així com també la "descoberta" de detalls (a l'edifici de l'Hospital de Peregrins) que poden fer reconsiderar els conceptes a què es refereixen els escrits consignats a la història local.

Tercer: Record més o menys històric-gràfic del que era la casa "Pairal" dels Sobies (avui totalment desapareguda) així com de les edificacions creades pel Senyor Enric de Càrcer.

Observació:

Quan em refereixo a l'edifici construït pels Ardèvol i avui popularment conegut com Palau dels Marquesos de la Floresta anotaré: PMF i de la seva església com a CP (capella palau). De l'edifici de l'Hospital, avui Cristalleria Mateu, CM.

De la casa pairal dels Sobies anotaré CPS (aquesta casa és avui ocupada per l'edifici dels Germans Bosch.

Primer:

Cronologia dels personatges i de les seves edificacions:

El primer d'aquests edificis singulars que els temps passats ens han deixat als targarins al carrer del Carme —encara no fa gaires anys conegut popularment com el carrer de Cervera— i en els tems passats a què venim a referir-nos era "El carrer d'en Falcó", és doncs l'edifici del núm. 34 conegut avui dia com el Palau dels Marquesos de la Floresta (PMF). A l'igual que l'església que hi havia al seu costat esquerre, foren edificats per la família Ardèvol, que segons sembla eren provinents de la comarca de la Segarra (possiblement de la mateixa localitat segarrenca d'Ardèvol) i que afincats a Tàrrega, devien de gaudir d'una bona situació econòmica i també de predomini com després veurem, i com a tal construïren el seu palau i església, en un carrer que ja llavors devia començar a ser l'eixample targarí.

Comencem, doncs, per aquest edifici.

Anys aproximats:

1270-1300: Construcció del palau (l'església segurament fou una mica posterior).

1320: Fan construir davant del seu palau i l'església un edifici destinat a l'acolliment de peregrins.

1324: Dotació per a l'Hospital, "Que hice construir en las casas que fueron de Falcó en la calle del mismo nombre"

Nota: El plural de "casas" fa pensar que era més d'una sola, ja que és prou ample.

1340/45: Se cita en documents la "Capella de Miquel o Guerau d'Ardèvol" com a fill del fundador (això seria la CP), en la qual hi havia el sepulcre (avui és al Museu Nacional d'Art de Catalunya).

Observació: Aquest diguem-ne interregne dels anys 1330 donarien a pensar que la Capella i l'Hospital (CM) degueren construir-se més o menys conjuntament i així ho fa pensar que així com el Palau (PMF) l'arcada portalada de la planta és d'estil romànic, com així són la sèrie de finestres de la Planta Noble, totes elles bellament romàniques, la portada de la Capella és romànica i en canvi el gran finestral és gòtic, i així també la portalada de l'hospital (CM) era romànica i pel que cap a

l'any 1960 (1) poguérem descobrir, era molt més bella i treballada que la del Palau i en canvi les finestres de la planta noble (i en aquell temps, única) eren en tot el seu conjunt gòtiques i d'un treball en les seves arquacions molt igual a la del finestral de la capella (tots aquests detalls es poden observar en els testimonis fotogràfics existents).

1443-1551: Per aquestes dates hi ha constàncies històriques que la propietat del Palau (PMF) ja l'ostentava el noble Francis de Perellós, casat amb una hereva de la casa Ardèvol.

1616: Segons consta a HT (2) el dia 25 de maig, l'Ajuntament (?) proposa usar el pati (solar o lloc) on estava l'hospital (dels Ardèvol) per fer-hi "el convent de les caputxines" i per això s'havien de posar en contacte amb el propietari, en Ramon de Perellós.

Observació:

- Si es volia disposar d'aquest solar o lloc confirma el que en altres ja se cita (3) que l'Hospital (cm) ja estava en decadència i mal estat material, excepte la façana, i per a tal es consideraria disponible.

- Aquest personatge, que ja hem vist casat amb una Ardèvol, hi ha document en el qual al 1621 (14 d'abril) ja figura domiciliat a la Vila de Tàrraga.

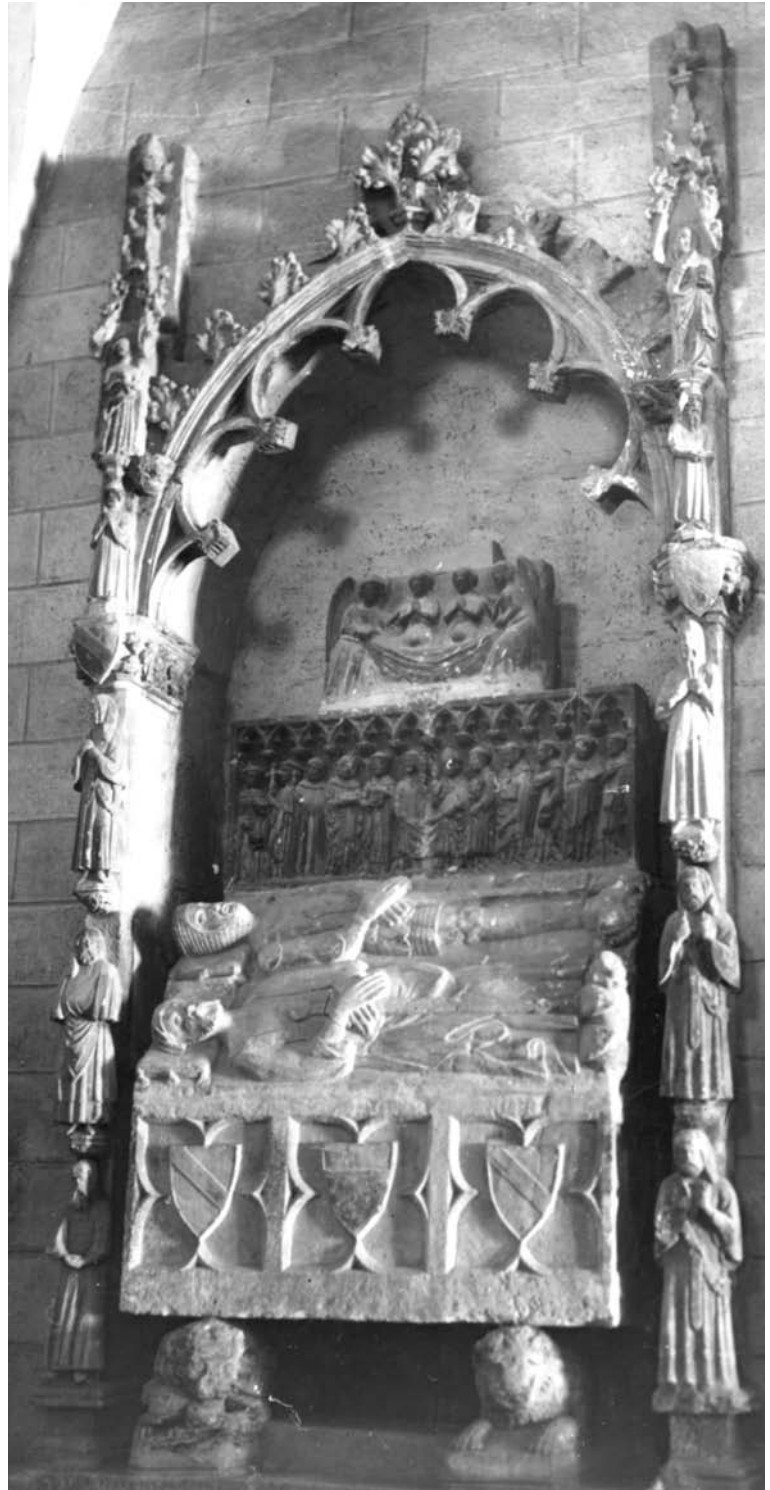
1652: L'11.10.1652 hi ha constància que Rafel de Càrcer acompanya el conseller en cap Rafel de Casamitjana, a sotmetre's al Rei Carles III. (Els Càrcer segons consta en diversos llocs eren originaris de Cervera i també s'havien apossat a Barcelona (4).

1673: Es menciona que un Perellós "entra en possessió del patrimoni", i és de suposar que inclou el Palau (PMF).

1673: En aquests anys comencen a entrar en l'escena targarina els de Càrcer.

1680: El Rei Carles III, el 17.01.1680 premia Miquel de Sobies i de Saleta fent-lo cavaller amb dret d'armes.

1689: El Palau (PMF) ja devia haver passat a possessió d'Antoni de Patau i de Ferreró (nascut a Sarra l'any 1622), la mare del qual, una Ferreró, era de Tàrraga, i es va casar el dia 8.02.1.683, amb Ignasia de Gay i Peñalor, i en virtut o motiu d'algunes transmissions, el cert és que el 15 de juliol de 1689 demana lli-

cència d'obres, com a propietaris d'aquelles cases, amb son hort¹ i capella dita d'Ardèvol (CP) i que abans eren també d'Anton de Perellós situades a la vila de Tàrraga, al carrer de Cervera, abans dit de Falcó, que de molt de temps i avui dia es troben en molt mal estat, derruïdes i espatllades (5).

Sarcòfag del Palau dels Marquesos de la Floresta.
Actualment és al museu d'Art de Catalunya.

¹ S'ha de tenir en compte que darrere de la casa de l'Hospital (CM) hi havia un gran hort, espai on després (cap a l'any 1905) el senyor Enric de Càrcer hi edificaria el gran local recreatiu, cafè i teatre, que hem conegut com a Societat Recreativa La Aliança, amb la modernista i original façana, obra i disseny del seu propietari, el Sr. Enric de Càrcer, i que s'ensorrà en la grandiosa nevada de l'any 1944. El Palau (PMF), en canvi, al seu darrere no hi tenia hort, i sí els estables.

Sepulcre monumental gòtic de la família Ardèvol (s. XIV), tal com es conservava a la capella familiar.

Per tant és lògic suposar que aquesta llicència d'obres tant inclouria el Palau i Capella (PMF i CP) com l'Hospital (CM).

El Rei Felip V, en data 20 de juny, fa marquès (segons consta) "en pago a sus innumerables servicios a mi contaduria de Hacienda" el senyor Antoni de Potau i Ferreró (6), que va escollir la denominació com a títol de "La Floresta", doncs en aquella vila hi tenia alguna pertinença, probablement el castell que hi ha i que sembla que cap a l'any 1170 havien edificat els poderosíssims i influents Cardona, que també disposaven del proper i gran castell d'Arbeca.²

1706: Per aquests anys es degueren fer o continuar les obres al palau (PMF) i el Sr. de Potau, ja marquès de la Floresta, hagués recollit algun, diguem-ne, element decoratiu més o menys sobrant del Palau de la Floresta per adaptar-lo al seu palau de Tàrraga.

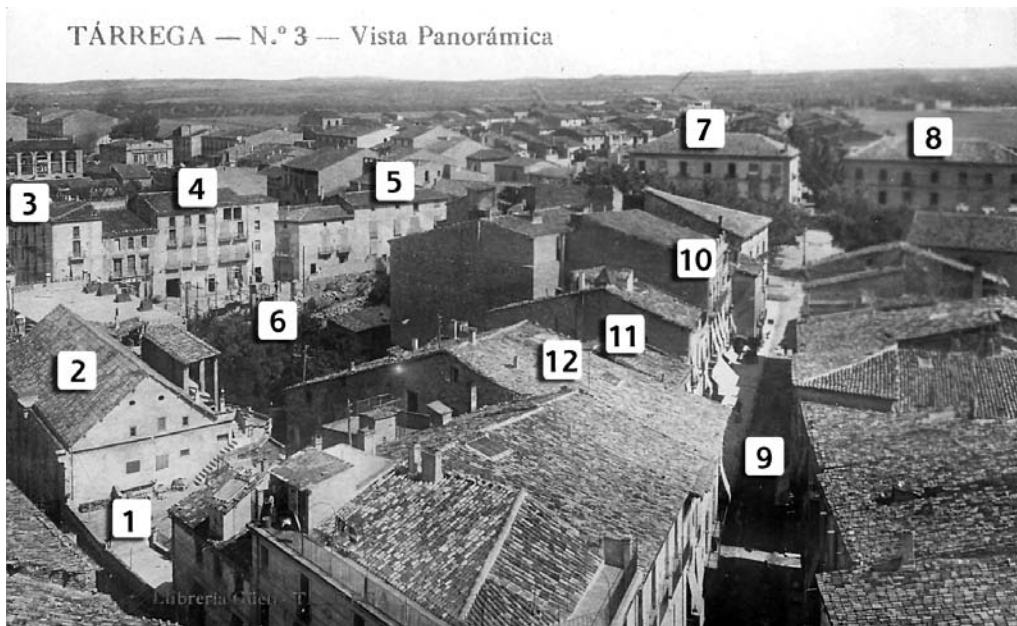
Observació: Segurament era aquest l'origen de la bella porta de comunicació entre el Palau (PMF) i la Capella (CP) que fins i tot en les fotografies que han arribat als nostres dies, s'aprecia que aquesta porta és clarament adaptada a la paret que comunica o comparteix amb el Palau.

Aquesta porta emmarcada en relleus de pedra té un gran relleu en la part superior, un gran escut nobiliari que quan el Sr. Ramon Novell i Andreu va fer el seu llibret sobre el Palau (en ocasió de la seva "reinauguració" l'any 1958) s'hi referia com "una heràldica que no hemos llegado a identificar", però que ara gràcies a una consulta que li vaig fer a l'heraldista Sr. Armand de Fluvià hi reconegué les armes dels Cardona i dels Claramunt, tots ells vinculats al castell de la Floresta i és que d'allí segurament prové.

1708/1714: En aquests anys, probablement tingueren lloc les lluites més o menys comarcals però molt virulentes entre els partidaris targarins de l'Arxiduc d'Àustria i els cerverins partidaris de Felip V, en les quals sembla que es relatava que els cerverins en represàlia a "las doscientas viudas" que els targarins els devien haver fet i en una incursió de càstig posaren foc a l'hospital de peregrins dels Ardèvol (CM) el qual ja devia estar prou malmès (com ja s'ha fet referència) i del qual sols en devia quedar la façana, al ser tota ella de pedra, però de l'interior no en devia quedar res, la qual cosa facilitaria la reconversió que en féu passats els anys el Sr. Enric de Càrcer, com més endavant ja consignarem.³

² Sembla que hi havia fortes vinculacions que amb els anys tingueren entre ells els Cardona, els Potau i finalment els Sobies.

TÀRREGA — N.º 3 — Vista Panoràmica

Visió des del campanar:

1. Terrat corresponent al que avui es l'edifici en el que hi ha Radio Tàrraga.
2. C. Sta. Anna i teulada de les cases modernistes.
3. C. Alonso.
4. "Cal Costa"
5. "Cal Aleix"
6. Jardins en els que es començava a edificar el local de la Aliança.
- 7-8. "Els Pavellons" de la Plaça del Carme (Pati).
9. C. Carme.
10. Casa Segarra, antes de posar-se a línia en el 1909.
11. Casa de l'Hospital de Ardevol (avui Cristalleria Mateu).
12. Casa Pairal dels Sobies (avui edifici dels germans Bosch).

1713: Mort és el Sr. Antoni de Potau i Ferreró, marquès de la Floresta, fet ocorregut al setge de Barcelona, fent costat al Rei Felip V el dia 8 d'octubre de 1713 (6).

1718: La Sra. Marquesa, Na Ignàsia de Gay de Peñalosa i de Perellós, que ha passat a la possessió del Palau de Tàrraga (PMF), a la mort del seu marit es torna a casar amb un noble madrileny del qual també envídua l'any 1737.

1747 a 1800?: El dia 4 de març, mor a Madrid la Sra. Ignàsia de Gay, marquesa de la Floresta. Com que del seu matrimoni amb el Sr. de Potau i Ferreró no deixaren descendència, l'herència passà al seu cosí Antoni de Gay de Valls i de Perellós i una filla d'aquest Antoni és la seva hereva i és aquesta senyora Gertrudis de Gay i de Visa qui es casa amb Don Ignasi de Sobies i de Gassol i amb aquest matrimoni és quan comencen els Sobies, les transmissions patrimonials que els porten a les

Detall heràldic sobre la porta de connexió del palau amb la capella.

³ Aquí cal indicar el que el Sr. Ramon Novell consignà en el seu llibret sobre el Palau (pag.14) sobre aquest incendi i la meua constatació com a usuari i propietari de dit edifici (CM), tal com anotaré en referències explicadores del que porto escrit (5).

MIQUEL DE SOBIES

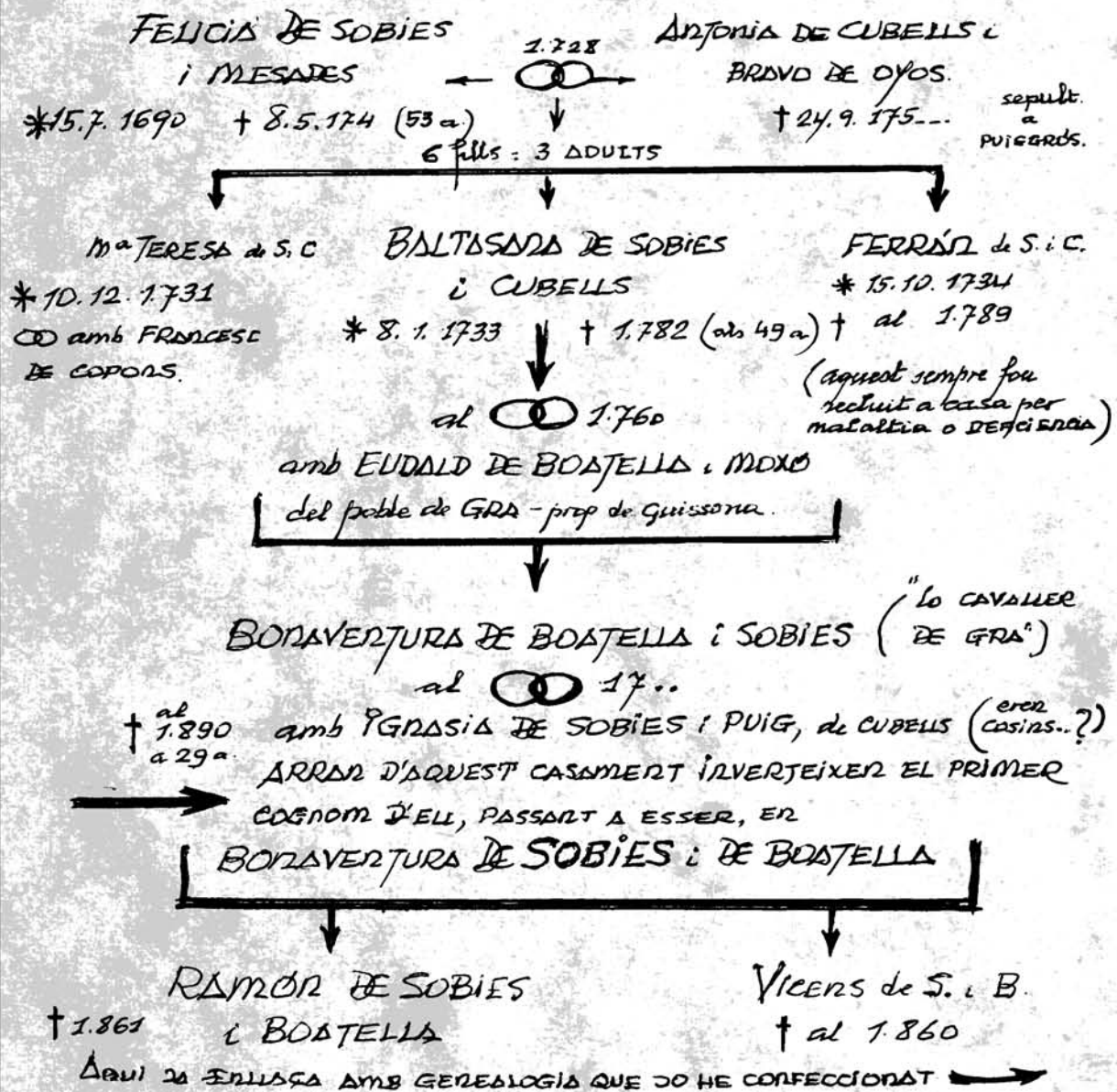
i ROIG... i DE SALETA ← ○ → ?

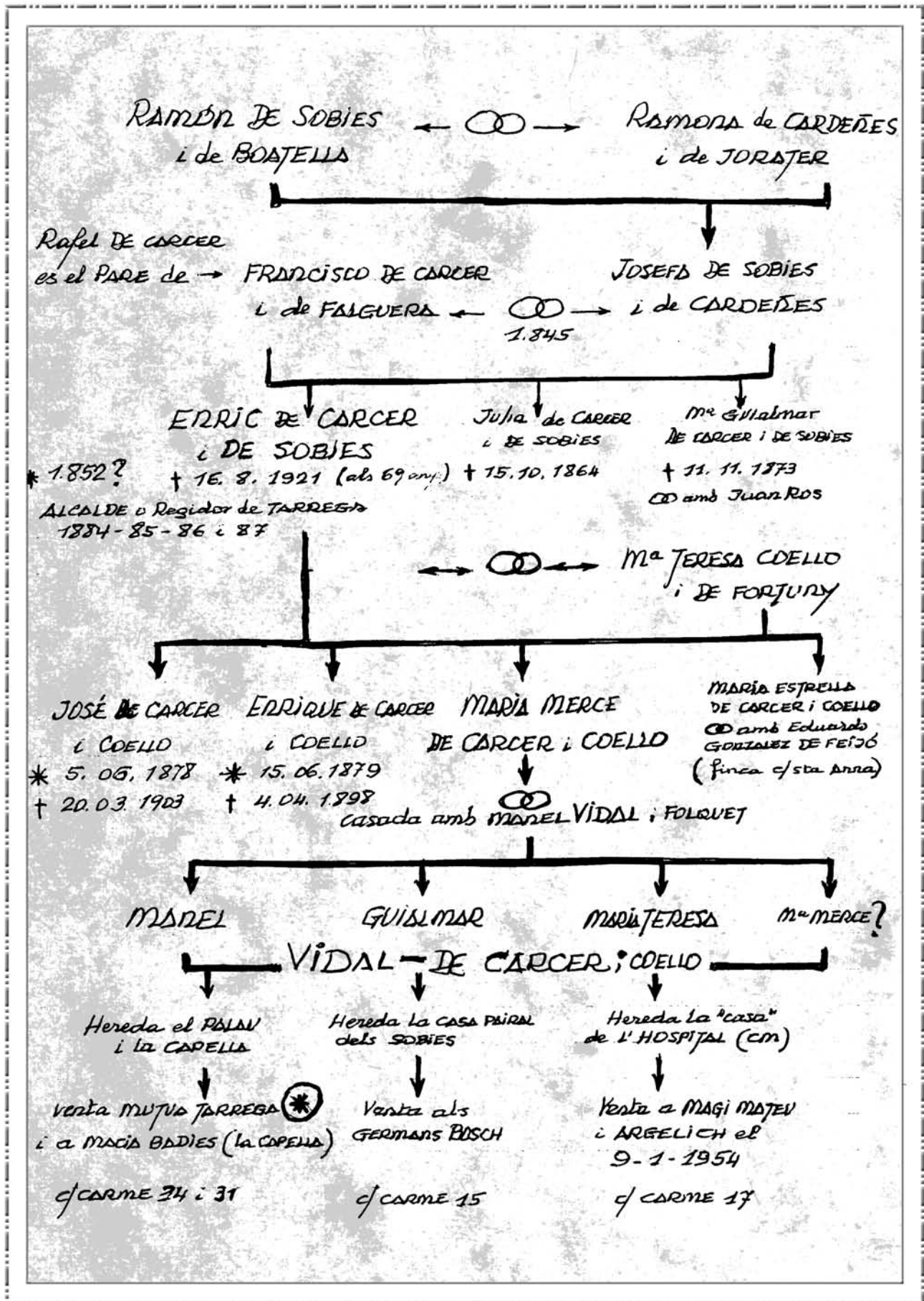
* 1672 a TARREGA † el 1.707

(al 1680 fet CAVALLER i a 1706 CORONEL, per CARLES III

→ Aquesta "AMPLIACIÓ D'ANTecessORS, -que no coneixia- l'he pogut confeccionar correlativament gràcies al treball de J. Mª FLADES, que està insert a la pg 115; següents de Volum URTX n° 2

DEL MIQUEL DE SOBIES, el CAP de RISSAGA passa al seu NEBOT, en:

Genealogia dels Sobies fins als germans Manel, Guialmar i M. Teresa Vidal de Càrcer i Coello (11).

Detall de la façana
del Palau dels
Marquesos de la
Floresta i porticons
de fusta esculpida
(abans de 1930).

possessions targarines del Palau, la Capella (PMF-CP) i del que pugui quedar de l'hospital dels Ardèvol (CM) (11).

Arribats aquí, crec que és el moment de passar a procurar confegir la nissaga dels SOBIES DE CÀRCER, tenint en compte les anotacions que he anat recollint, ja sigui de documentació, com d'escrits que figuren tant a la historia de Tàrrrega com del treball tantes vegades mencionat del Sr. Ramon Novell Andreu "El Palacio de los Marquesos de la Floresta" editat per la impremta Camps amb motiu de la inauguració de la total remodelació d'aquest edifici com a seu de la Mútua de Seguros Tàrrrega el dia 4 de maig de 1958 i en el qual figuren detalls del vell Palau com dels seus successius estadants i propietaris.

Si no m'he equivocat, doncs la genealogia era aquesta.

Segon: Aproximació històrica a la vida dels edificis, així com també a la descoberta de detalls (a l'edifici de l'hospital CM), que poden fer reconsiderar els conceptes o opinions a què es refereixen els escrits formulats a la Historia Local (de Josep Mª Segarra Malla i també de Ramon Novell).

EI PALAU

Aquesta edificació és la que va arribar als nostres dies (em refereixo fins al moment d'esclatar la guerra civil de 1936). És igual que quan es devia inaugurar cap a l'any 1300, si bé resulta bastant incompreensible que per sobre de les bellíssimes finestres romàniques de la planta noble, estigués acabada la part superior d'unes golfes o altra planta... si bé l'escala no passava de la primera amb tres finestres rectangulars sense cap estil, tret d'una mica de motllura ho-

ritzontal a la seva part inferior amb diguem-ne l'agreuja que sobre les finestres romàniques sols hi ha dos filades del mateix tipus de carreus escairats de tota la façana i passades aquestes dos filades, com es pot comprovar en les nombroses fotografies que ens han quedat. La pedra a l'entorn de les tres indicades finestres es veu de mala qualitat i amb clares o visibles esquerdes. Tot fa pensar que la intenció devia d'ésser d'acabar-ho com els altres edificis, però per les causes que fossin es va acabar molt bastament.

Al respecte d'aquesta façana em permeto fer notar els molt treballats porticons de fusta com es poden observar en una potser única fotografia que tenim presa de dins del pis de casa nostra (CM) abans segurament de l'any 1930, puix quan ja hi anava a col·legi, ja que a la planta noble hi havia l'Acadèmia Comercial del mestre Lluís Plaça i Estruc cap a l'any 1933. Aquests porticons tan afiligranats de relleus de fusta, ja havien estat substituïts per unes senzilles vidrieres.

De l'interior de l'edifici, poc en puc parlar, puix que encara que com he dit hi anava a escola, era prou petit (uns vuit anys) per no fixar-m'hi gaire.

El que sí que recordo és que als baixos, i a partir d'on començava l'escala, estava partida l'altura de l'entrada per una espècie d'entresol que era la "fonda", més aviat per a traginers de Cal Vistalegre i que per aquest motiu, els carros que hi entraven (per accedir als estables que comunicaven amb l'actual carrer de Torres i Bages) al passar la portalada romànica, els laterals dels carros o el botó o la màquina del fre rascaven els laterals, tant és així que avui en dia es poden apreciar les pedres gastades, ja que en la reconstrucció es van poder conservar les originals.

Les dos botiguetes laterals és de suposar que es feren sortir a l'obrir les seves obertures a la paret per treure'n un profit econòmic molt a la línia del que feia el Sr. Enric de Càrcer. Precisament en aquestes botiguetes hi havia (del meu record) dos *remendons* de sabates. El de l'esquerra, anomenat "El Torrent a Mardoli" i a la dreta "El Mingo" sabater, aquest sí de nom Arbiell. La seva filla és encara ben targarina i ell era tota "una institució ciutadana".

LA CAPELLA

Encara que així es coneixia i amb la denominació oficial de Capella del Corporis Christi per la seva grandiositat, més que capella era tota una ben proporcionada església, tant per la seva gran portalada romànica, com per l'alt i esvelt finestral, aquest ja d'estil gò-

tic, com també per les seves proporcions interiors, d'una sola nau i que jo recordi sense altars laterals.

No recordo tampoc com era el sostre i en canvi sí que tinc present que el terra estava confeccionat d'una espècie que avui diríem de parquet i que eren uns gruixuts tacs de fusta que ja sigui per la humitat o la causa que fos, el cert és que ballaven força.

Ni del sostre, ni d'aquest paviment, que jo sàpiga, no n'existeixen fotografies, com tampoc de l'atri o vestíbul de fusta que arribava fins a sota el finestral. El que sí que es pot veure en una coneguda fotografia del sepulcre, és que hi havia una forjada barana de ferro que separava l'altar de la resta de l'església, però tampoc recordo ni he vist cap fotografia de l'altar, ni si hi havia alguna imatge. En canvi, el que està prou fotografiat és el sepulcre, així com també la porta de comunicació del palau a la capella (si bé a aquesta ja m'hi he referit en aquest mateix treball).

Aquests són els records que en tinc, de la capella, quan bastants vegades en la meva infantesa hi havia entrat, això sí, amb una certa basarda d'entrar en un lloc desconegut en- sems del respecte que em feia.

**Finestral gòtic
que era a la façana
de la capella (8).
Actualment és al parc
de Sant Eloi, Tàrraga.**

Quant a la façana, jo m'aventuraria a opinar que no es va erigir conjuntament amb el palau, ja que crec que s'aprecia bastant en les fotografies que tenim (7). Per altra part sembla probable que la seva construcció fos una mica posterior a la del palau, puix si bé la gran portalada romànica es veu molt igual d'estil i de les motlures, com la del palau, en canvi el finestral ja és gòtic, circumstància que igualment es donava en la primigènia composició de la façana de l'hospital (CM) i en les arcuacions de les finestres gòtiques d'aquest amb dibuix que semblen d'iguals braços (vegeu fotos annexes).

Del sepulcre ja no en faig ni referència ni comentari puix està prou fotografiat, a més que es pot contemplar directament ja que està muntat i exposat al Museu d'Art de Catalunya a Barcelona.

Així com aquest va anar a raure i així conservar-se si bé fins al present ignoro si fou per compra, donació o el que fos, en canvi l'arcada romànica no s'ha sabut on va anar a parar, com així també la preciosa porta de fusta bellament treballada com es veu en les fotografies.

En canvi, amb el finestral vàrem tenir més sort, puix fou conservat, igual que les pedres del palau, durant força anys al nostre cementiri municipal fins que, recuperat, ens fou cedit pel Sr. Manel Vidal de Càrcer al Centre Comarcal de Cultura (8) si bé finalment es va bastir al pla del Parc de Sant Eloi sobre un muntatge de ferro, que no era el seu lloc destinat, i menys mal que encara hi ha finalment

una placa de bronze que n'indica la seva procedència originària (vegeu fotos annexes).

LA DESCOBERTA DE L'HOSPITAL DE PEREGRINS DELS ARDÈVOL (CM)

La denomino com a descoberta puix en totes les referències històriques que he llegit, ja sigui la magnífica *Història de Tàrrega* del bon amic i recordat Josep M. Segarra i Malla, com l'interessant i documentat treball de l'altre respectat amic, Sr. Ramon Novell i Andreu, en el seu treball *El Palacio de los Marqueses de la Floresta* editat per la Mútua de Seguros Tàrrega en ocasió i motiu de la inauguració de la seva seu social en el reconstruït i renovat Palau el dia 4 de maig de 1958, fan mencions dels dos edificis, Palau i Capella i Hospital. Sempre tenint com a base els fets històrics i el que ells havien visualitzat, tant del Palau i Capella com de l'Hospital que ells no pogueren veure com n'era de joell, fort (9), bell i meritori l'edifici de la cristalleria Matteu puix sols podien apreciar el poc que quedava després de la gran bastardització que en féu el Sr. Enric de Càrcer i de Sobies (10), tan respectable com a eficient alcalde (1884 a 1887), com original creador en les seves cases del carrer Santa Anna, com en l'edifici tan especial de la Societat Recreativa la Aliança i que en canvi, com he dit, va falsejar totalment per a treure'n un profit econòmic, la bellesa i puresa (en els dos estils romànic i gòtic) original de la façana de l'hospital (CM) que poc tenia a veure com era i com la va re-

Detalls de l'arc romànic de l'hospital dels Ardèvol, tal com vàrem descobrir-lo en les obres de la nostra reforma comercial (1959). Com es veu, era tot inaprofitable.

modelar, creant així una confusió lògica del lloc real de l'hospital.

Si seguim el treball de la meua néta Anna Graus Mateu al número 14 d'aquesta mateixa revista URTX –i del qual aquest mateix se'n pot considerar un complement–, ja s'explicava com l'hospital dels Ardèvol era el de front per front amb el Palau (CM), cosa que reivindicava i procuro raonar. Si tenim en compte la seva presència inicial, que poc tenia a veure amb la que els amics Segarra Malla i Novell Andreu podien veure, resultaria que el joiell fort, bell i meritori (que amb aquestes paraules surt en les cròniques antigues) correspondria més a l'edifici CM que no al palau, per les següents raons:

Arquitectòniques: Era com el palau, un edifici d'una sola planta amb una entrada de respectable altura (com el palau) i la planta (que si d'un palau es tractés, en diríem la planta noble) era adornada amb tres jocs de finestres, sota les quals (no balcons) corria una cornisa que les unia a elles i tota l'amplada de la façana i d'aquesta cornisa que se'n conserva un tros d'uns 30 cm que descobrirem quan s'enderroca la casa del costat (o sigui la pairal dels Sobies amb els seus porxos) la de la totalitat d'aquesta cornisa encara es pot apreciar completament trencada a tot l'ample de la façana.

Aquests tres jocs de finestres de dos columnetes cadascuna (igual que les del Palau) donaven lloc a tres arcuacions gòtiques de dibuix molt igual que el finestral de la capella. D'aquests tres jocs de finestres (avui convertides en dos balcons) no en pogueren veure la realitat els dos historiadors i amics citats.

Com tampoc pogueren veure la portalada romànica, fins que nosaltres la descobrirem completament malmesa al fer les reformes de la nostra botiga (Cistalleria Mateu) l'any 1960.

Aquesta portalada ocupava el lloc central de les trifosades finestres, tenint en compte que aquestes eren, no al nivell del pis com ara, sinó que eren a nivell d'ampit. Res d'això es podia apreciar abans de la nostra reforma.

Així mateix, els laterals de la portalada romànica, eren molt treballats de motllura (no com els del palau que són llisos). D'aquesta motllura, personalment en vaig fer el dibuix o plantilla, que és l'única comprovació que existeix (i que als apèndix finals reproduïxo).

La bellesa d'aquesta porta, molt superior a la del mateix palau, justificaria per ella sola la qualificació de "joiell fort bell i meritori" i si a ella hi afegim el conjunt de finestres trifosades

amb les seves columnetes, la qualificació històricament escrita era més que plenament justificada.

I repeteixo, de tots aquests detalls no se'n podia saber res abans de 1960.

Personals: Queda prou historiat el fet que els Ardèvol instituïren el seu Hospital de Peregrins al carrer i en les cases que foren d'en Falcó, al carrer del mateix nom, i queda ben reflectit el caràcter caritatiu ensems que religiós d'ells, però no obstant això, crec que costaria d'admetre que es volguessin posar els peregrins entre els quals podien haver-hi malalts o si més no persones que pel seu peregrinatge o de vida nòmada i probablement pobresa, les seves condicions tant higièniques com humanes no fossin lògicament les més adients per conuiu amb la família dels benefactors. Si aquests disposen que hi hagi un "Spitaler" amb l'obligació de cuidar els pobres que allí s'alberguin, així com de la roba que han de tenir a punt i pagar ells també una dona que cuidi els malalts i que tota la nit estigui encesa una llum a dit Hospital, totes aquestes condicions a favor dels asilats que encarreguen a diverses persones, a càrrec dels fundadors de tan pietosa obra, no sembla pas correcte que tot això fos efectuat al seu propi domicili.

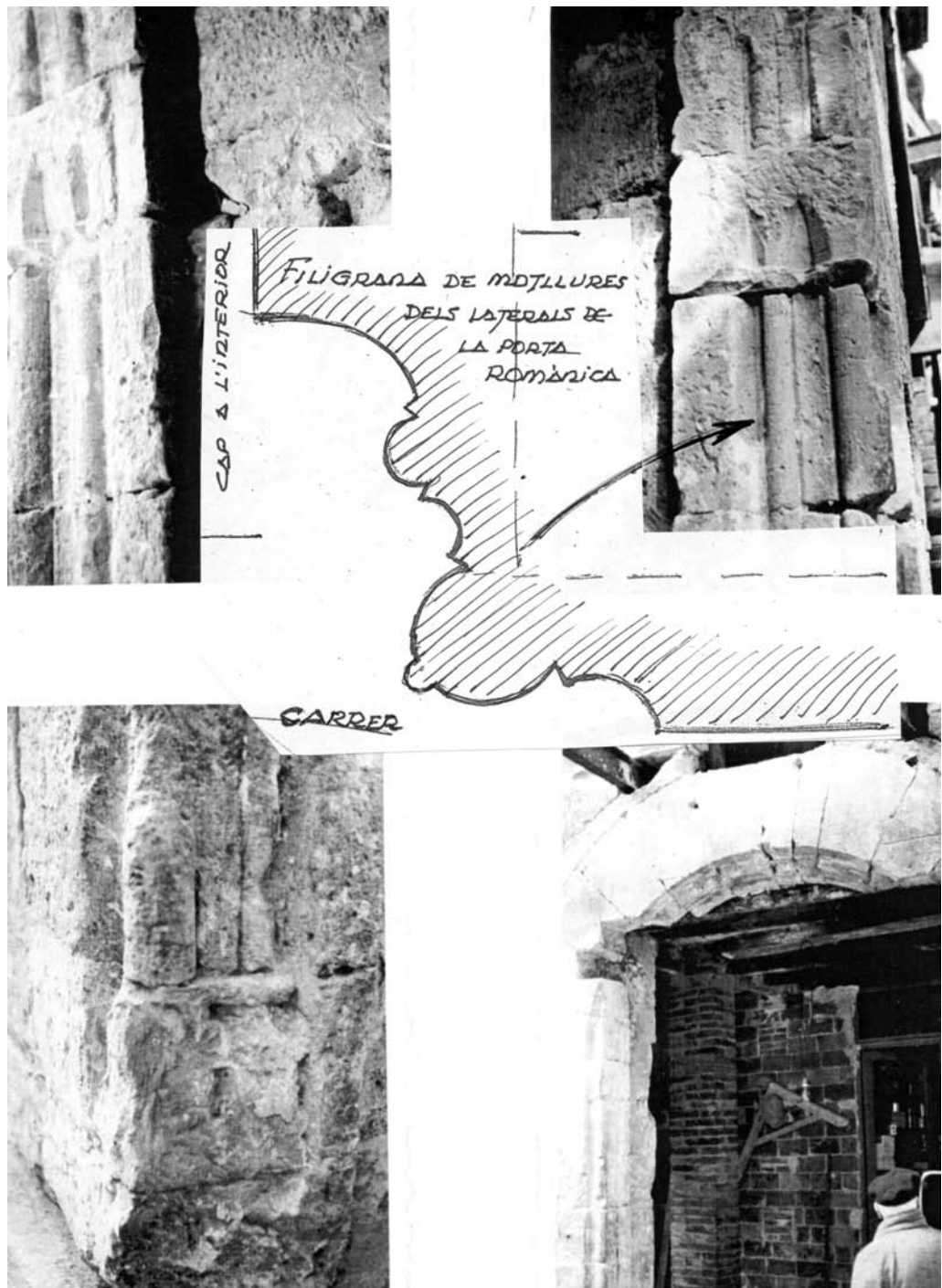
Per això l'Hospital era l'edifici del davant, per ells edificat, i atenent o glossant el que deia el Sr. Novell en el seu citat llibret sobre el Palau, al fer-se la pregunta: Pero en qué sitio se levantaba el Hospital de Ardèvol? Es este un detalle que no se halla totalment aclarado, a falta de pruebas fidedignas"... i és per això que ells creien que podia ésser el Palau.

Bé, suposo que amb les proves fidedignes i documentades fotogràficament i amb les explicacions que he apostat en aquest treball i el raonaments que he anat considerant, espero que ja no hi hagi cap dubte que la ubicació de dit Hospital era el que avui és el núm. 17 del c. del Carme, davant mateix del Palau i que en el seu moment fou estimat com a joiell fort bell i meritori.

L'aprofitament de la casa que fou hospital (CM) degué tenir lloc cap als anys 1872-1875, deduïnt-ho del fet que el Sr. Enric de Càrcer, que nasqué l'any 1852 i suposem que als 25 anys es féu càrrec de la direcció de la casa Pairal, cosa que més o menys coincidiria amb la mort del seu pare, el Sr. Francesc de Càrcer i de Falguera, que finà aproximadament cap al 1872-1873, i que en aquells temps les responsabilitats es prenién més de joves que ara i que la mitjana de vida era bastant més

Diversos detalls del mateix arc i "plantilla" que vaig fer dels escultrats laterals i capitellets" dels mateixos.

Com es pot observar, tot completament destrossat com vàrem trobar-ho i després "colgat" de ciment que tot en quedava tapat.

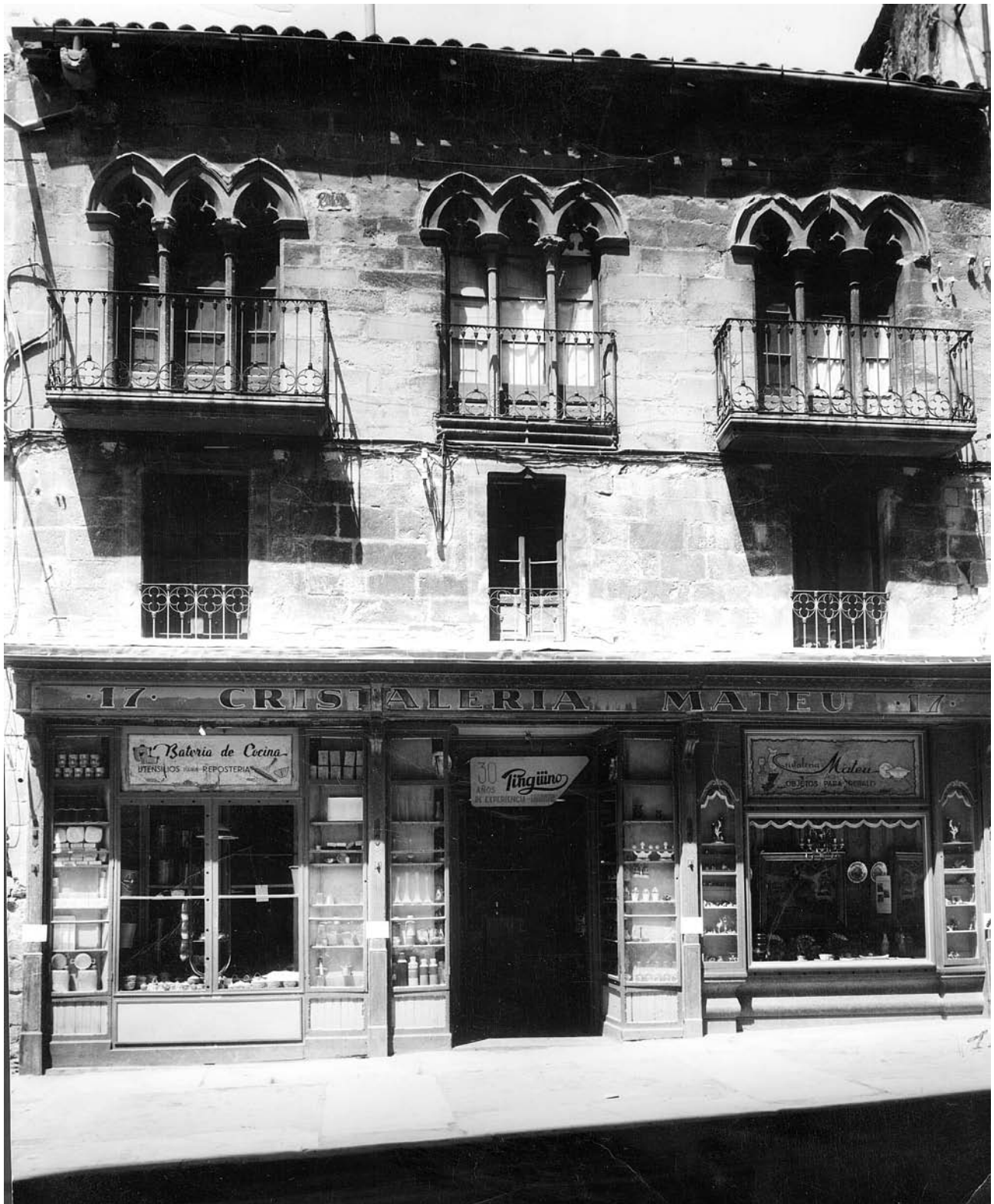

curta que ara i precisament el Sr. Enric als 32 anys, ja era alcalde de la nostra Ciutat.

La casa, doncs, exhospital (CM) recordeu que està al costat de la pairal dels Sobies, i devia estar amb l'interior del tot malmès, si no potser ensorrat del tot (recordem també que ja a l'any 1616 i al seu pati o solar, hi volien bastir el convent de les caputxines i que cap als anys 1708-1714 es parlà de l'incendi. Per tant entre una cosa i l'altra poc més que la façana devia quedar en peu, ja que al ser de pedra el foc va calcinar les arcuacions de les finestres gòtiques (encara avui

dia demostrable) i era doncs l'únic aprofitable: la façana.

La propietat del solar ja devia de ser dels Sobies, suposo per les transmissions de les finques del Palau (PMF) i altres i per tant el Sr. Enrique devia creure oportú edificar l'enderroc i fer-lo rendible, traient un profit del lloguer dels baixos, ja que hi podia sortir una gran botiga i fer-ne sortir dos habitatges, ensem que a la part posterior de la primera planta, que faria coincidir amb la del seu domicili i fer-hi, així com ja he dit, les habitacions de les minyones, i també una galeria desco-

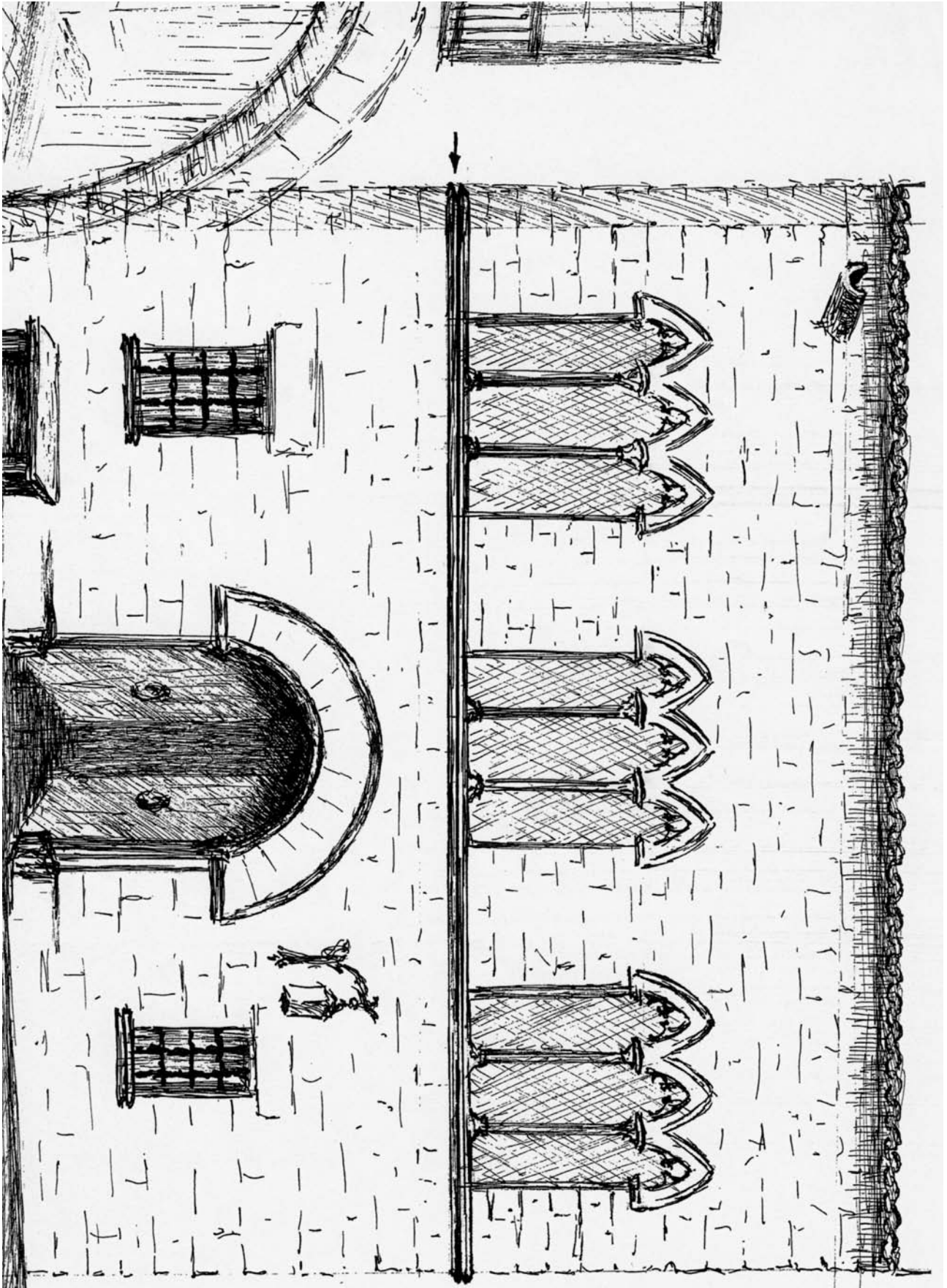

berta que donava sortida a diverses dependències seves i poder-hi fer l'embocadura d'un cup de pedra, que avui conservem com una dependència singular de la nostra botiga de cristalleria.

És segur que, per tant, va adaptar la façana als seus propòsits i per aconseguir-ho va abaixar l'altura de l'entrada que havia tingut

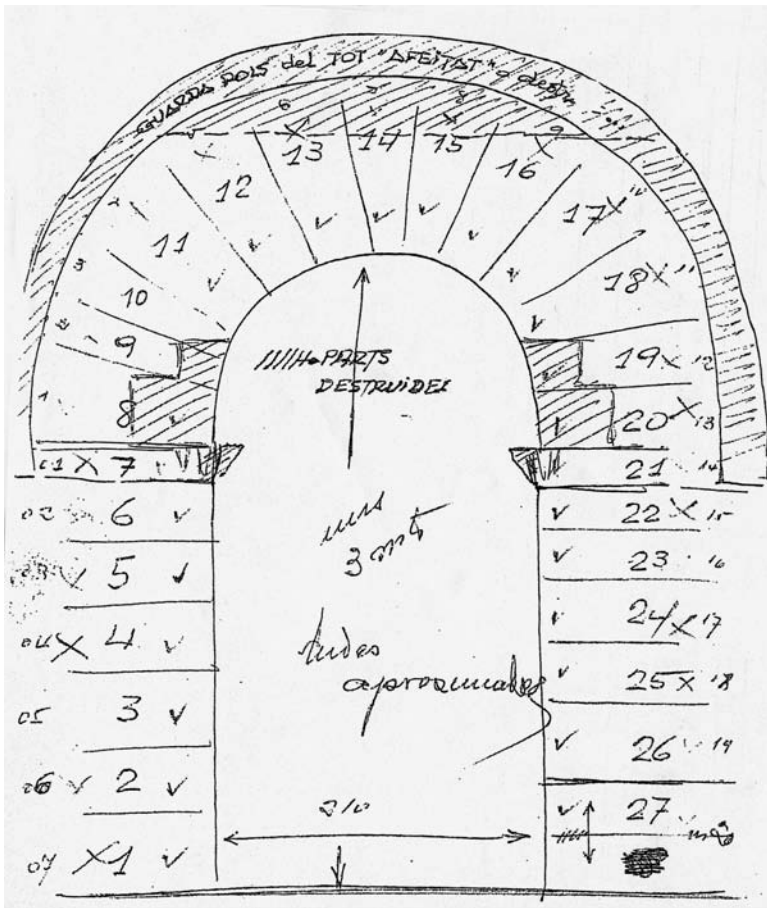
l'hospital i va alçar el nivell del pis, fins a la línia de l'ampit de les finestres gòtiques i en aquestes diferències d'altures va aconseguir un pis (molt baix de sostre però habitable) i un altre, diguem-ne doncs, un segon pis normal. A tal efecte va fer obrir a la façana tres finestres per donar llum a aquest primer pis reduït per al qual va haver de llindar-les amb pedra, però els laterals els va deixar de ciment.

Façana (del que fou l'hospital) tal com estava als anys 1950.
(Fotografia: Calafell).

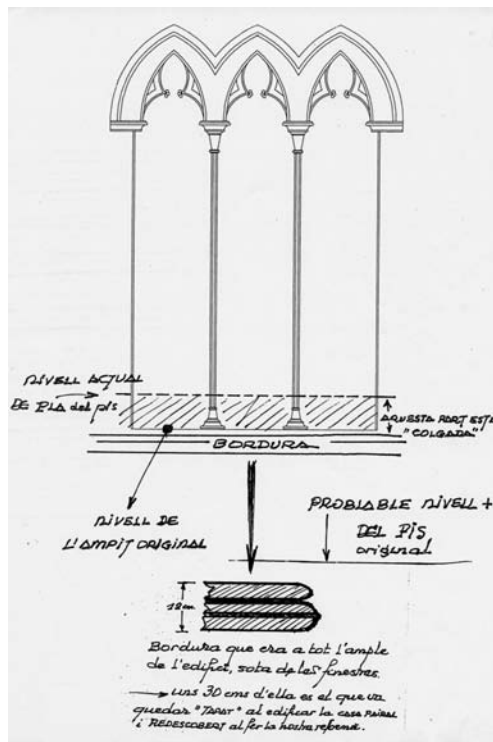
Composició –lliure, però prou fonamentada– de com devia d'esser l'edifici de l'Hospital d'Ardèvol, en la seva arquitectura primogènia cap als anys 1320. En el dibuix ja insinuo, a la seva esquerra, l'edifici de la casa pairal dels Sobies, adossant-la, en la part que tancava els porxos a l'edifici de l'Hospital i "colgant" així els 30 cms de la bordura (...fletxa-) que després amb la "reconversió-bastardejament" feta pel Sr. de Càrcer es va "destrossar" tota l'extensió lineal de la Bordura. Si fou, tal com l'he dibuixat, no es pas estrany que es considerés com un "joell, fort, bell i meritori" com repetidament surt així considerat a la Història de Tàrraga V. I pàg. 96 i altre de J. M. Segarra Malla.

Numeració de les pedres de l'arc romànic que trobarem al treure el muntatge comercial.

Tant la part superior de les dovelles de l'arcada, com la part inferior, tot estava completament mutilat, segurament de quan varen fer l'adequació de l'edifici original de planta i un sol pis a planta i segon pis, transformant la "planta noble" originari i abaixar el sostre de l'entrada. La part més treballada eren els muntatns (els laterals) molt motllurats (però estaven molt mutilats) i "imposta" s'endevinava que era formada per uns tres capitells sobre els quals arrencava la curvatura de l'arc l'arquivolta devia d'esser molt treballada, per les poques mostres que en quedaven... Aquest "tres" capitells per cada costat estaven tots "escapçats" puig els debien de fer nosa... com així mateix el "guardapols" l'arc que en les fotos s'endevinava tot "afeïtat.

Transformació de les finestres originals de la primera planta per convertir-los en els balcons de la segona planta.

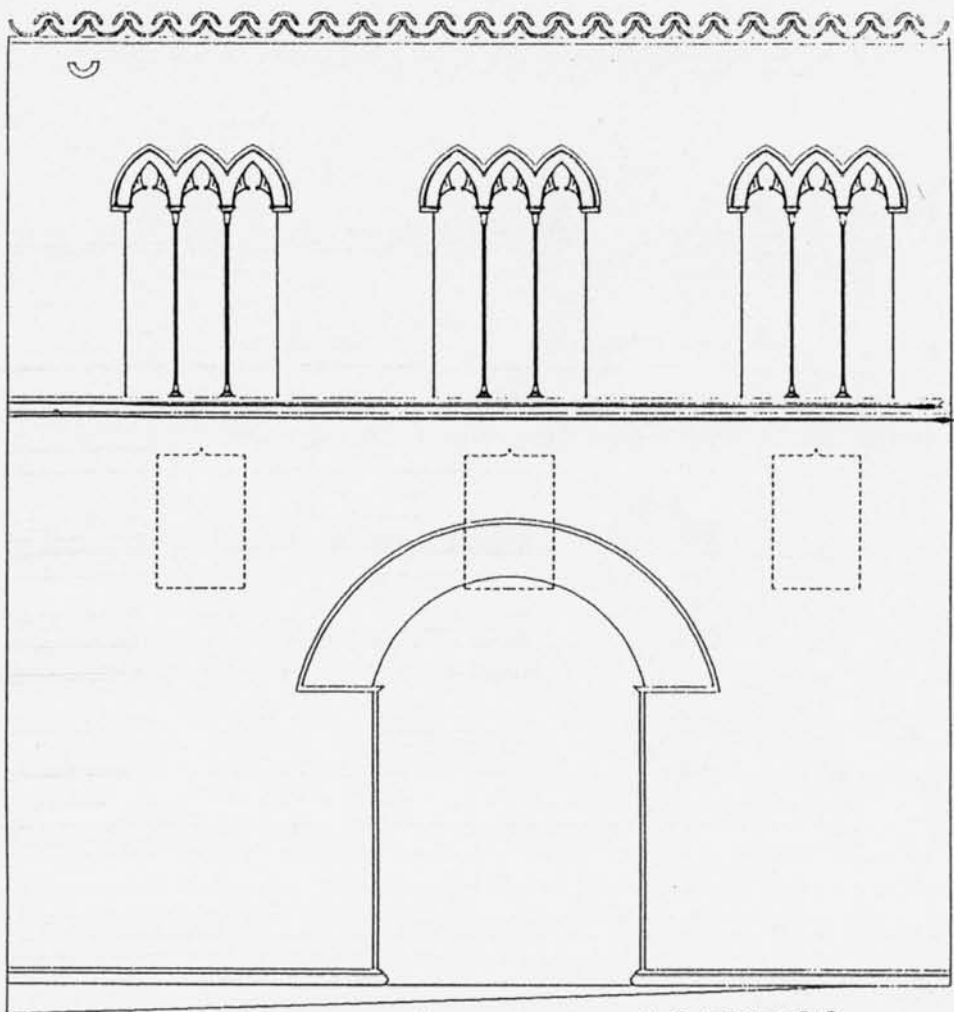
Naturalment al baixar l'altura de l'entrada (de l'exhospital) i obrir aquestes finestres es va haver de tallar (tant per la part superior com la inferior) l'arc romànic de l'entrada i els bellíssims laterals finament esculpits quedaren reomplerts de ciment fins que a la nostra reforma comercial ho vàrem descobrir (l'any 1960). A fi de no retallar amplada a la nova botiga que en resultaria, féu que l'escala que uniria els dos habitatges o pisos en lloc de fer-hi el que se'n diu una escaleta, o sigui la sortida d'una escala dels pisos al carrer, la féu desembocar al primer replà de la seva pròpia casa (tan sumptuosa), obrint-hi una comunicació, tal com es veu en les fotografies que acompanyen aquest treball.

Tot l'interior d'aquest "nou edifici", fou fet ja seguint les normes modernes dels anys finals del segle dinou (amb mosaics i tot als terres), però això sí, seguint unes normes d'aprofitament, sobretot l'embigat, de tan baixa qualitat, que ara ens ha tocat a nosaltres reforçar-ho en moltes parts.

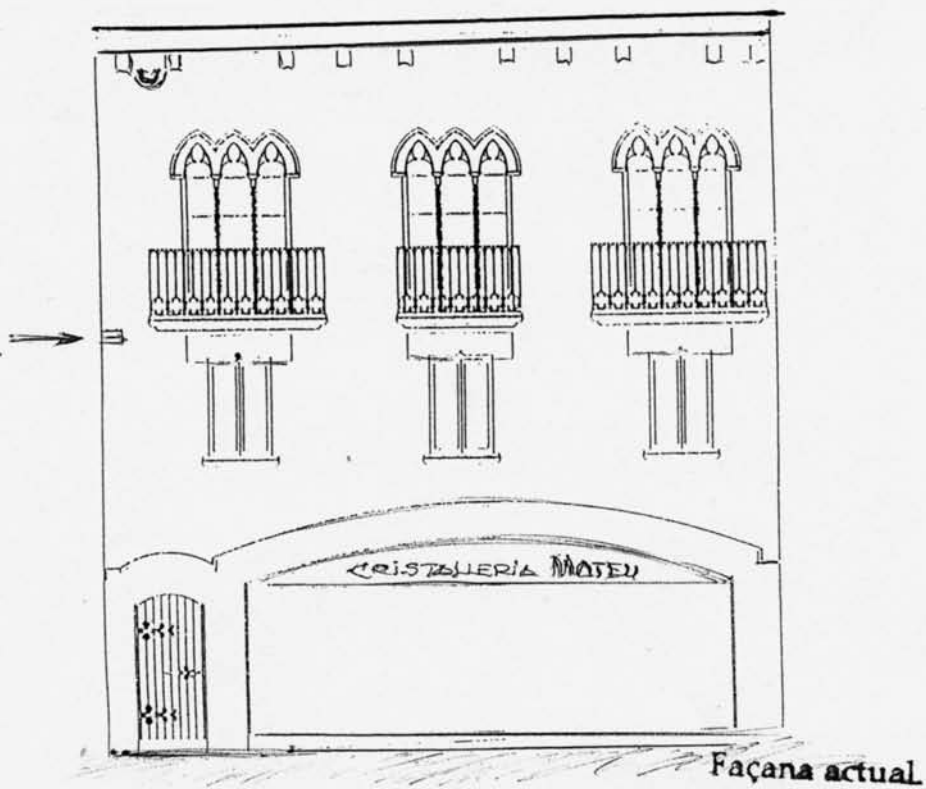
Quant a la façana, un cop adaptada a les seves conveniències, aquí detallades, va considerar embellir-la i per tant hi va col·locar dos balcons en dos dels tres jocs de finestres gòtiques i per aconseguir-ho varen col·locar les pedres balconeres de manera que en lloc de sortir de sota les columnetes, hi ha unes semicircumferències que abracen les columnetes encaixant-les. Això sí, vàrem col·locar-hi unes baranes de ferro força bé, fins i tot bellament dissenyades.

I així desaparegué el testimoni que l'antic o primitiu edifici era aquell estimat i referenciat en la història de Tàrrrega amb aquelles paraules tan descriptives que era un "Joiell fort bell i meritori" i que al no poder-lo haver contemplat els bons amics i esforçats historiadors Josep Mª de Segarra i Malla i Ramon Novell i Andreu, els feia decantar a considerar la ubicació de l'hospital dels Ardèvol al lloc avui conegut com a Palau dels Marquesos de la Floresta, nom que per tot l'explicat ja fóra hora, com jo procuro fer-ho, que es reivindicués el nom dels que tantes coses notables oferiren a la Ciutat, o sigui els nobles i esforçats tant en caritat com en edificacions "Els Ardèvol".

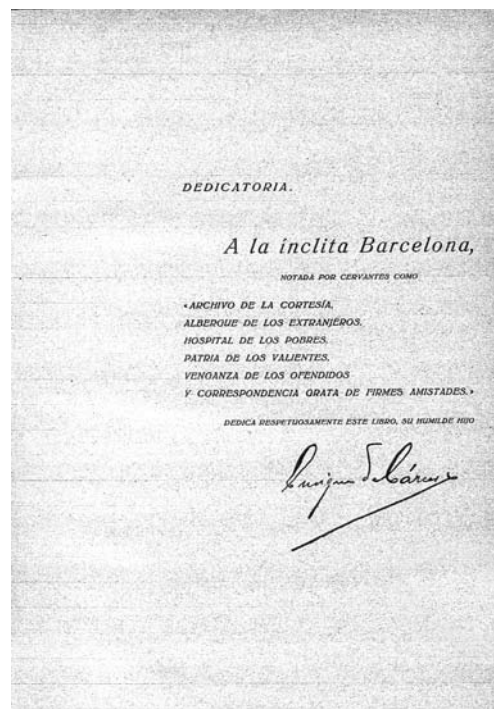
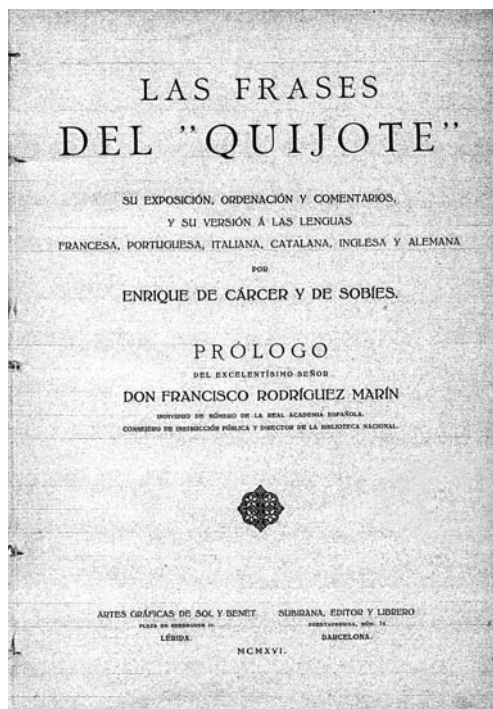
I aquí queda resumit els moviments ciutadans dels Ardèvol als Sobies, en aquest cognom representat pel Sr. Enric de Càrcer i de Sobies, persona que a més d'una il·lustració molt àmplia i en certs aspectes especialitzada, com n'és la prova la publicació segurament entre d'altres d'un estudi sobre el Quixot, amb profusió de comentaris i citacions que es considera un llibre extraordinari en el seu contingut.

Possible façana original. S. XIII-XIV.

Portada i dedicatoria de l'estudi sobre les frases del Quixot, valuós i celebrat estudi fet pel Sr. Enric de Càrcer i de Sobies.
Cortesía del Sr. Francisco Robinat (10).

Si a més tenim en compte la seva implicació en la política local, essent un alcalde que, si bé força qüestionat al seu temps, no per això se li pot negar que va treballar molt per la ciutat, i que a criteri dels qui han seguit el seu pas per l'Alcaldia, creuen que és molt probable que el títol de Ciutat fos en bona part assolit gràcies als seus esforços i coneixences. Ensenms va tenir un gust extraordinari en la creació d'un avantguardisme gaudinià en una versió personal i pot ser predominantment decorativa que arquitectònica, no obstant tinguem present l'edifici de l'Aliança, que curiosament ell i Gaudí són nascuts l'any 1852 i morts quasi igual (1921-1926) que una persona amb aquests coneixements i amb empena de crear obres originals, fos capaç de no saber (?) apreciar ni valorar una veritable joia arquitectònica que tenia al seu patrimoni d'un edifici realitzat a la transició del Romànic al Gòtic del segle XIV-XV i a més destruir-la al bastardejar-la en ares de buscar-li una rendibilitat molt respectable sent-ne el propietari però que als targarins ens ha privat de l'orgull de poder ensenyar el joiell fort bell i meritori que teníem a la Ciutat, no és gaire comprensible.

Tercer: Record més o menys històric i gràfic del que era la casa pairal dels Sobies (avui totalment desapareguda) així com de les edificacions creades pel Sr. Enric de Càrcer i de Sobies de Falguera i de Cardeñas.

El Sr. Enrique, com així firmava, nascut l'any 1852, visqué i morí a Tàrraga el dia 16 d'agost de 1921 als 69 anys, havent sigut alcalde i

també regidor de la Ciutat, així també jutge municipal i expresident de la Diputació Provincial (segons consta a l'esquela insertada a la "Crònica Targarina" de l'agost de 1928 en el seu núm. 8).

Era fill de Francesc de Càrcer i de Josefa de Sobies i es casà amb Maria Teresa Coello i de Fortuny i el seu domicili fou al carrer del Carme en la que ara comentem desapareguda casa, avui ocupat el seu solar per l'edificació dels Germans Avelí i Ramon Bosch Andreu.

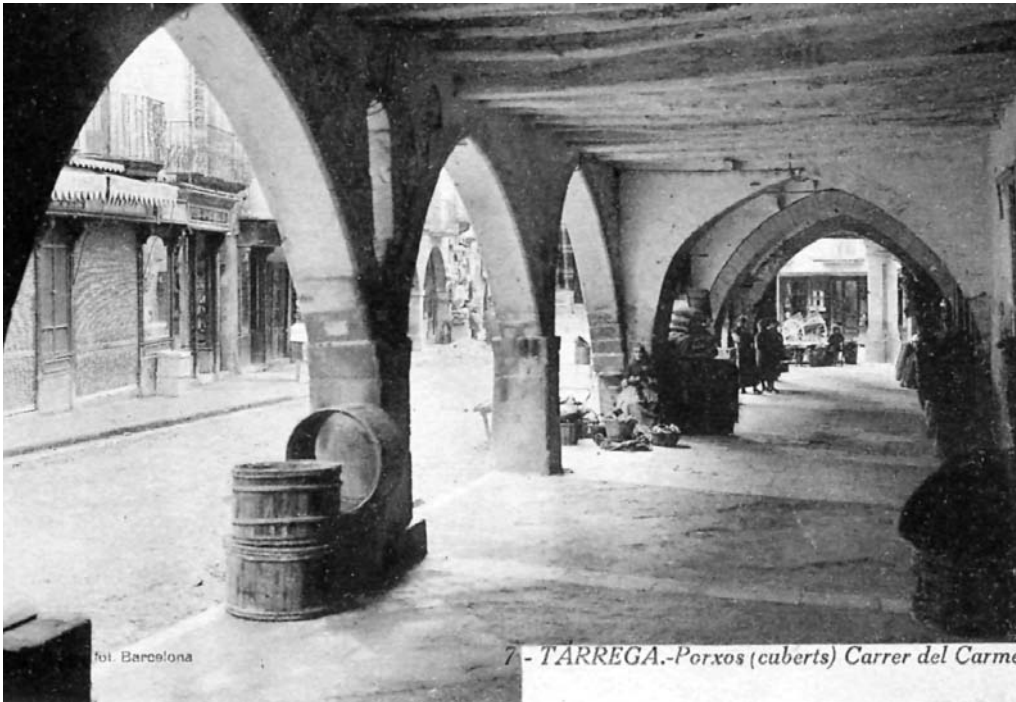
Aquesta edificació era una gran casa, si bé d'una sola planta (en la part posterior tenia un petit segon pis) i gaudia d'una bona extensió, tant en la part del c. del Carme com per la seva part posterior que arribava al carrer de Sta. Anna i una gran part també de la calle de Poniente (Av. Catalunya) on després edificaria els seus coneguts edificis modernistes.

La façana principal o sigui la del c. del Carme, arquitectònicament no tenia cap interès, excepte el que li donaven els porxos que corrien cobrint tota l'amplada de la vorera.

Aquests corresponents a la casa tenien quatre arcs i mig (l'altre mig corresponia a una altra propietat cosa que encara que ara se'ns faci estrany, era molt normal en aquells temps).

Aquests quatre acabaven (o començaven) en un altre que tancava la resta i aquest encarat cap a la Pl. del Carme (el nostre conegut Pati). Aquest era també el que tocava amb l'edifici de l'Hospital (CM). Sobre seu s'obrien

Porxos de cal Sobies
on es pot observar la
mercaderia de la
botigueta de Cal
Agustinet de
les arengades.

tres balcons i sobre el que tancava era d'obertura balconera, però sense ser balcó.

Aquests porxos coneguts popularment i en la fonètica local com els "escuberts" de Cal Sobies, donaven entrada i protecció climatològica en tot temps a tres botigues, que començant per la del costat de CM eren una de bastant reduïda i poc fonda ocupada per un conegut establiment de "roba blanca" de la Sra. Maria Perelló de Monfà "la Marieta de la roba blanca", i que també tenia una porta posterior que sortia a l'entrada escala de la casa.

Després seguia la portalada corresponent a l'entrada de l'edifici i que ja explicaré després. A continuació venia una considerable botiga espaiosa i fonda (i allí s'eixamplava considerablement) que era el comerç de merceria dels Srs. Gomà, coneguts com a "cal Tonet Gomà". Al seu fons també tenia sortida a l'entrada.

Seguia a continuació l'altra botigueta, aquesta petita i fosca, era un comerç del que en deien de pesca salada i era a càrrec dels Srs. Gabernet, molt més coneguts com a "Ca l'Agustinet de les arengades". Era petita i fosca, però d'una olor tan característica i agradable, que entre ella i els cascos d'arengades no li calia tenir cap aparador, era un clàssic establiment que invariablement sortia a totes les fotos i dibuixos que els porxos i la mercaderia propiciaven.

Tornem enrere cap a l'accés a l'escala i aquí l'arc que sortia a la via pública ja es distingia per tenir les dues rampes per a l'accés de ve-

hicles. La porta pròpiament dita (d'arc rodó) sostenia una magnífica porta de fusta i ferro, de dos ventalls, i cada un d'aquests tenia una portella que era la que donava pas a una persona. Oberts els dos ventalls s'accedia a una ampla entrada amb vorera per cada costat i al fons una altra porta gran que era la que donava accés a les dependències, força grans, de magatzem i naturalment de garatge. Al fons de tot donava a l'espaiós jardí.

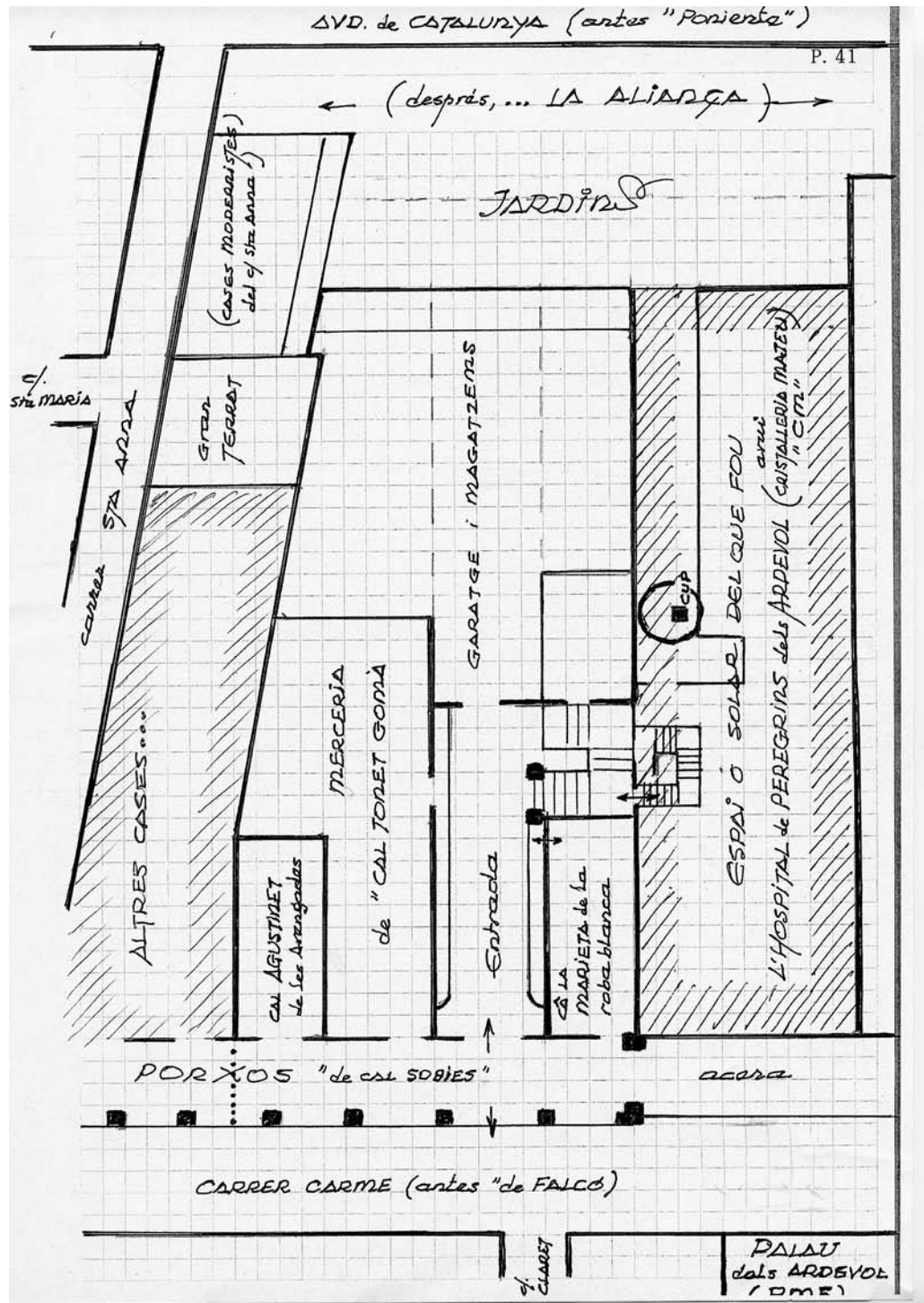
D'aquesta entrada àmplia i diríem força senyorial, n'arrencava a la seva banda dreta i quasi al fons de l'entrada, l'ampla escala per la qual s'accedia al primer pis.

Aquesta escala ja començava la seva singularitat amb dos grans peces de ceràmica de rajoles blanques i blaves a quadres, que feien de peana a unes peces d'ornament de força efecte, tot i que eren fetes de ciment més o menys armat, imitant, això sí, com si fossin unes jardineres.

Arrencava, doncs, amb un tram ample d'un dotze escales de pedra, venia un gran replà i seguia a l'esquerra amb quatre més, un altre replà i en el tram final d'altres quatre arribava a un altre replà davant ja de la porta del pis.

Aquesta formava part d'un conjunt de tres arcades soterrades per unes columnes cilíndriques de pedra, amb uns capitells amb una mena de motlures a l'igual de dos columnes més que hi havia al començar l'escala tocant a les ja descrites jardineres (avui una d'aquestes columnes està muntada solitària al

Croquis-plànol
de la situació de les
finques dels Sobies
que anaven del c. del
Carme, c. Santa Anna
i av. Catalunya
(Poniente).
(Fet a ull, sense
proporcions exactes).

pla dels dipòsits de St. Eloi quasi davant de l'escala que baixa a la Font de la Guitarra).

Aquesta àmplia i força senyorial escala tenia a la seva esquerra una ampla barana, muntada sobres unes columnetes i el passamà era una ampla peça feta d'un granet rogenc i nàcar de molt efecte.

La part dreta era la paret que estava embellida d'un conjunt d'uns plafons verticals i de cap corbat, tots ells fets amb la tècnica del trencadís i

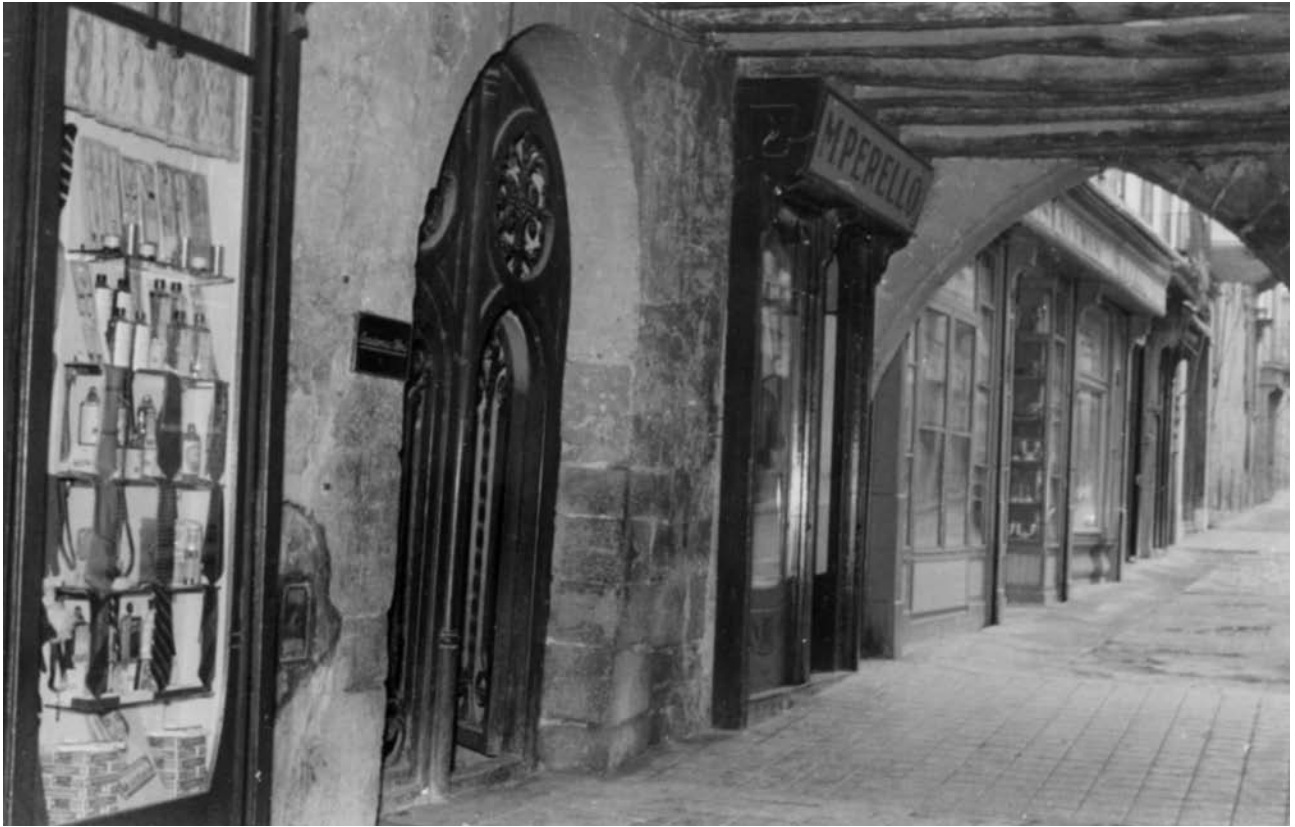
combinat amb uns plats de ceràmica incrustats verticals i entre tot formant uns estilitzats dibuixos florals. Francament, vistós i preciós com podreu apreciar en les fotografies, avui relíquies, encara que siguin en blanc i negre, que podreu contemplar en aquest treball.

Del primer replà i mitjançant una obertura es donava pas a l'escala de l'edifici que havia sigut l'hospital, encara que ara donava accés a la casa (CM) que era del mateix propietari, els Srs. Sobies.

Porxos de Cal Sobies.

Aquest central era l'accés de carruatges directament cap a l'entrada de la casa. A la dreta de la imatge, la petita part que es veu del cartell anunciava els estudis impartits per l'Acadèmia Almi, que s'ubicava a tota la primera planta de la casa pairal dels Sobies cap als anys 1940, quan en la nostra difícil post-guerra tanta necessitat hi havia de posar-se al dia de coneixements comercials en persones joves, però ja grans que la guerra havia esguerrat d'estudiar a l'ensens que posar al dia de les tècniques comercials (taquigrafia, comptabilitat, i sobretot mecanografia), que en aquells moments era l'assignatura estrella per col·locar-se en alguna oficina, sobretot el llavors incipient contingent femení, tant de la nostra ciutat com també de la nostra comarca i que tants bons records ens va deixar als qui avui rondem —o ja passem— la vuitantena.

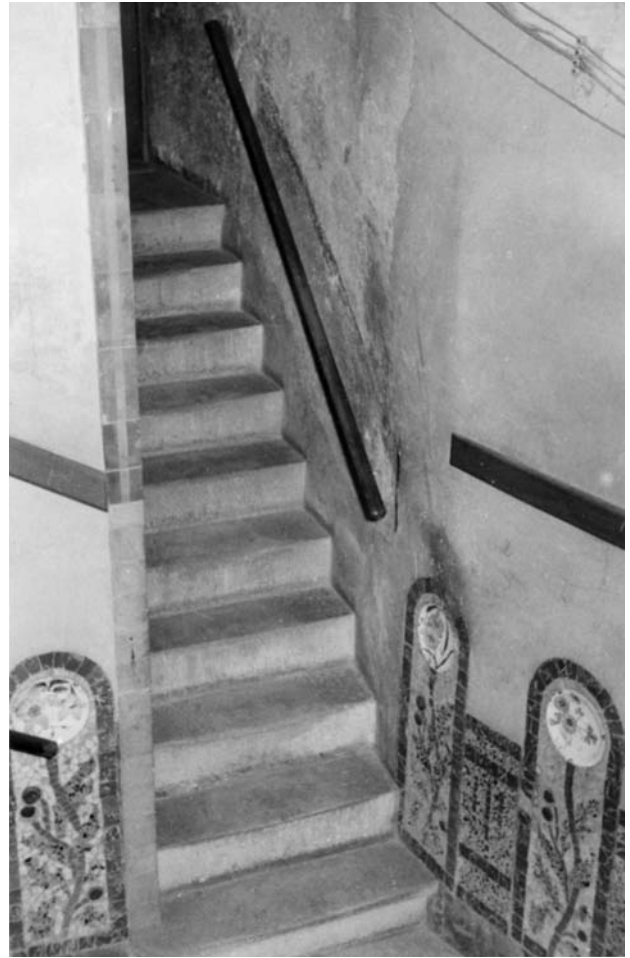

Façana interior dels porxos.

D'esquerra a dreta: aparador petit de Cal Tonet Gomà, portal de l'escala i porticons del mateix. La botiga de la senyora Maria Perelló (la Marieta de la roba blanca), i a continuació, Cristalleria Mateu (ja en terrenys del que fou l'hospital).

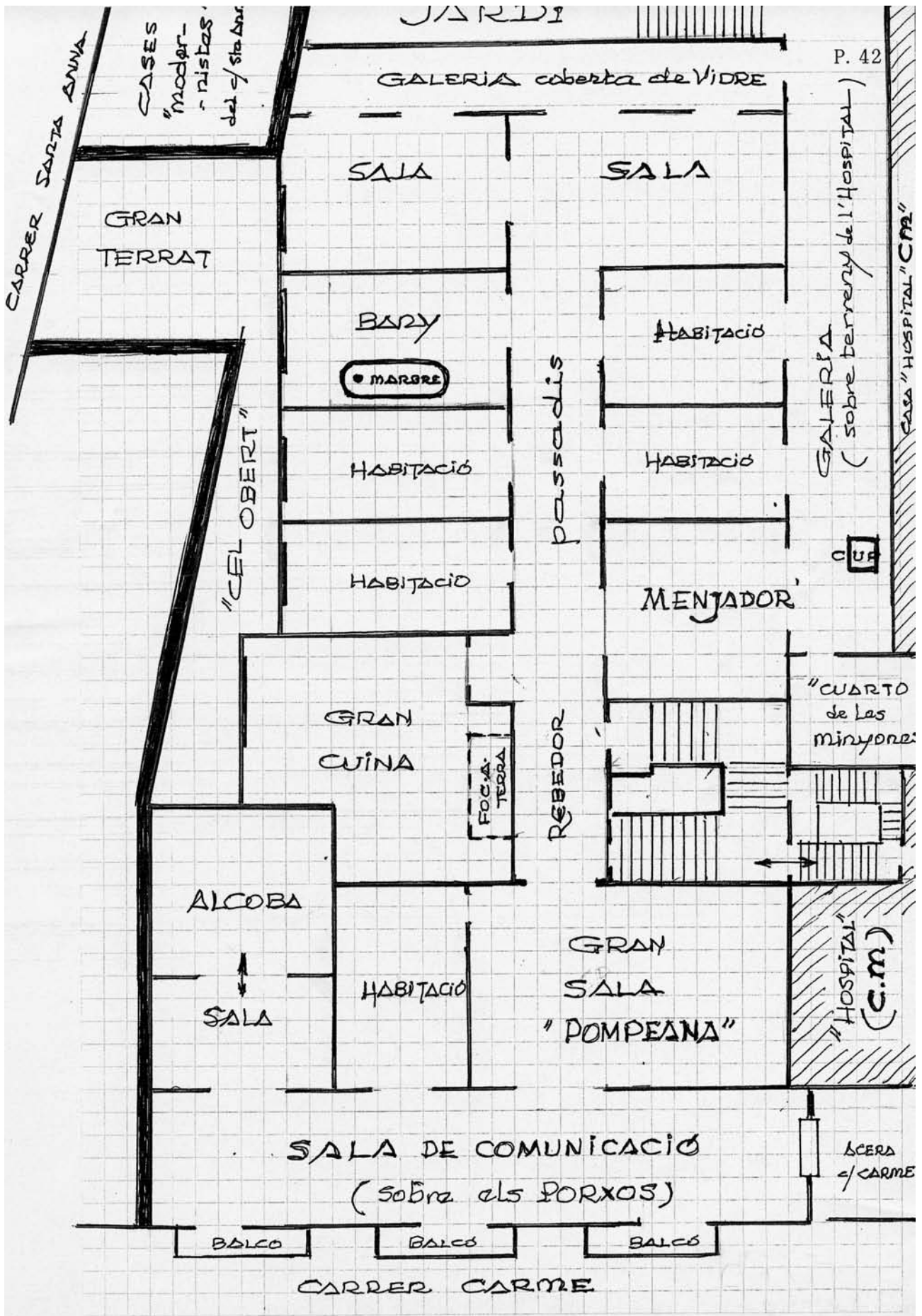
Part del fons de l'entrada, porta d'accés al garatge i jardí.
Jardineres artificials que flanquejaven l'accés a l'escala noble.

Diverses vistes de l'escala noble i escala de connexió amb l'edifici, fet sortir del que fou l'hospital (CM).

Vista de l'accés de l'entrada des del fons mirant cap al carrer.

Croquis-plànol de la primera -i única- planta de la casa pairal dels Sobies al carrer del Carme.

De les tres arcades-vidrieres que he mencionat, l'una era a la porta de fusta amb ferratges, que donava accés a l'habitatge, les altres dos eren vidrieres reixades, que ensems de protecció embellien i protegien tota la seva superfície de vidre, gràcies a les quals tenia claror el rebedor que al seu dors hi havia. Sota d'elles hi havia un ampit que estava ornamentat amb un gran escut nobiliari que si bé era de ciment amotllat, feia un gran efecte i curiosament era igual que l'esculpit a la porta de comunicació entre el Palau i la Capella, escut que al parlar de la Capella ja he comentat i que tan preocupat tenia al Sr. Novell per no haver-ne aconseguit identificar-lo, cosa que ara hem aconseguit amb la indicació de l'heraldista Sr. de Fluvià.

Darrere aquestes vidrieres hi havia un ampli rebedor, amb un gran foc a terra que tenia una ornamentació que jo diria que era el tan repetit gran escut nobiliari.

Sortint d'aquest en direcció al carrer o sigui a l'esquerra entrant, es passava a una grandiosa sala d'un altíssim sostre que era una molt gran claraboia i a l'altura que representaria un segon pis recorria tot el perímetre d'aquesta sala, una espècie de galeria molt poc ampla i voltada d'una barana com si fos de protecció, si bé jo diria que tot formava part d'un conjunt de decoració efectista, fins i tot no crec, ni mai havia vist, que fos aquesta galeria o passadís circular de tota l'estança, que fos, dic, practicable. Aquesta sala capaç d'albergar una recepció o ballaruga, era la denominada "Sala Pompeana".

D'aquesta fastuosa sala, es passava a l'espai que corresponia a sobre dels porxos i que s'allargava a tota l'extensió de la façana del c. del Carme i a la que corresponien els balcons ja descrits i que donava accés a dues grans habitacions amb alguna porteta de comunicació interna.

Tornant al rebedor i a la seva part dreta i en direcció al jardí, el passadís donava accés a tres dependències, ja sigui habitacions i menjador a la dreta i que al mateix temps tenien sortida a una galeria descoberta, compartida amb la casa del costat (o sigui la CM) ja que en ella hi havia les dependències i habitacions del servei que com sempre havia sentit dir eren les habitacions de les minyones.

El passadís a la seva esquerra hi tenia l'accés a la cuina, que era la part del darrere del rebedor, dos o tres dependències més i una d'elles, la sala de bany, de la que recordo tenia la banyera tota de marbre d'una sola peça, és a dir, el que en diríem una pica però de marbre. Aquestes cambres tenien sortida al grandios

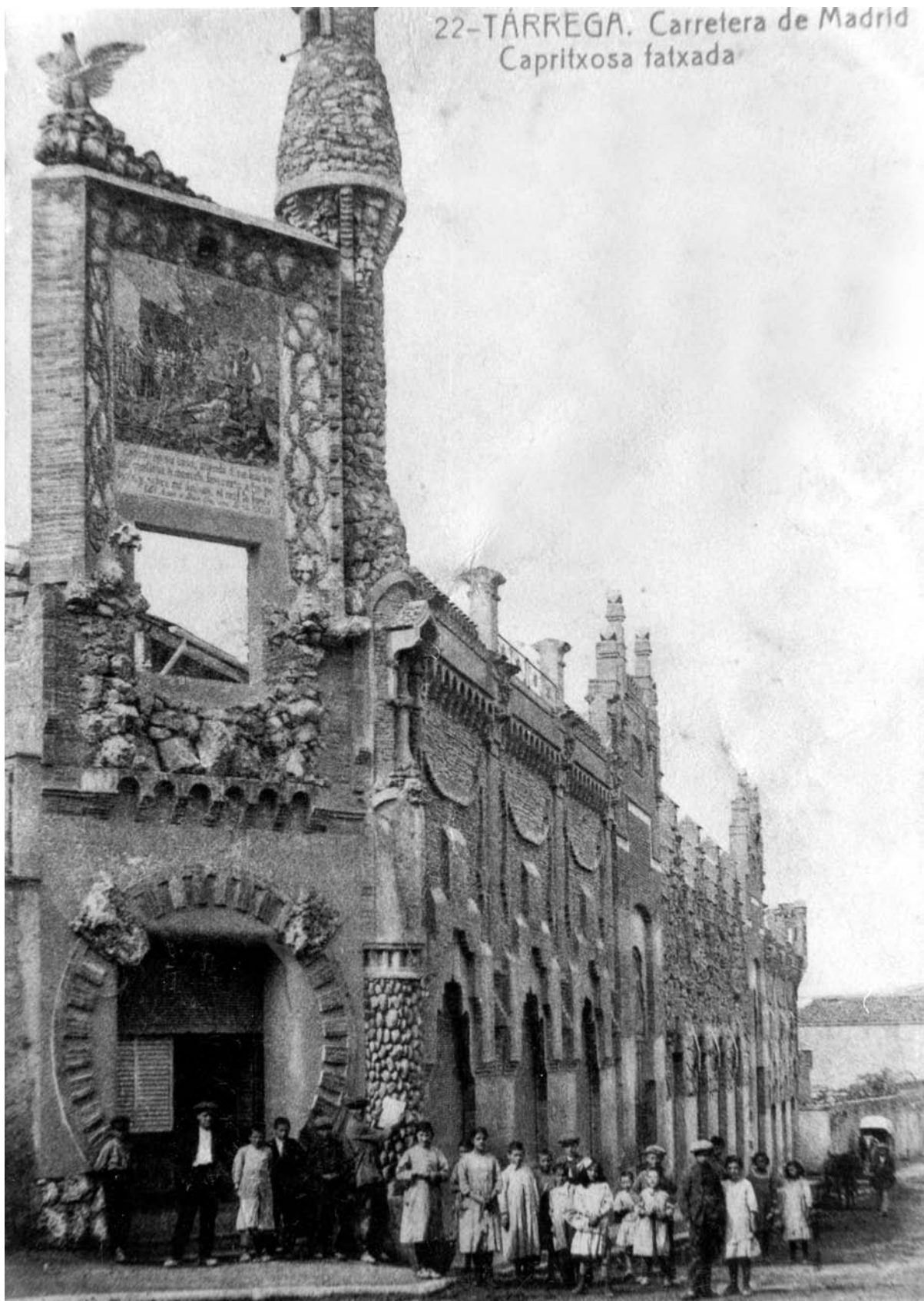
terrat que hi havia sobre el magatzem o botiga que donava al c. Santa Anna (corresponent a l'edifici que avui dia alberga Ràdio Tàrrrega).

Al final d'aquest passadís donava accés a dues grans sales que tenien sortida a la galeria de sostre de vidres, que a tota l'amplada de la casa mirava al jardí, al qual s'hi baixava per unes escales de pedra. Aquesta galeria estava ornamentada amb uns ocells diguem-ne tropicals, fets amb la tècnica d'un trencadís multicolor i emmarcats perquè unís les minipeces d'unes tires de zinc.

En acabar la descripció de la casa pairal dels Sobies, que recordo aquí, avui totalment desapareguda, he de fer evident que si no hi ha altra referència, que almenys jo no he trobat, respecte a quan fou edificada, almenys puc dir dues coses: l'edificació tenint en compte que l'any 1680 el Rei va fer Cavaller a Miquel de Sobies i de Saleta i que a l'any 1845, una néta d'aquest, Josefa de Sobies i de Cardenyes, es casa amb Francisco de Càrcer i de Falguera, pare d'Enric de Càrcer i de Sobies, persona i ex-alcalde prou historiat, que la casa Sobies fos edificada cap a l'any 1800, si bé com he dit tot són conjectures i jugant amb les dates dels enllaços matrimonials.

En canvi sí que puc assegurar que aquesta casa pairal es féu posterior a l'Hospital de peregrins dels Ardèvol, ja que encara que això sembli evident hi ha una prova irrefutable que descobrirem quan nosaltres (CM) farem les nostres obres de reformes comercials l'any 1960 i aquesta prova és que al construir la casa pairal, la paret que acabava el porxo de cara a la plaça del Carme, fou atracada a l'edificació de l'Hospital (CM) i "allí colgada", i quedà uns 30 cm de la cornisa que sota les finestres gòtiques corria a tot el llarg de l'edifici hospitalari i quan el Sr. Enric de Càrcer i de Sòbies va voler fer la seva reforma de rendiment i va bastardejar la façana original de l'Hospital (CM) va trossejar aquesta cornisa (com ja he explicat), tota menys els 30 cm que hi havia colgats dins la paret dels porxos i aquests 30 cm foren els que retornaren a la vista quan l'any 1959 es va derrocar tota la casa pairal i que al coincidir amb la nostra reforma comercial vaig fer conservar in situ com a prova fefaent de les vicissituds transcorregudes als dos edificis, i per això és irrefutable que la casa pairal fou edificada posteriorment a l'Hospital (CM).

En tot el referent a aquest diguem-ne tercer capítol de record més o menys "històric-gràfic" de la casa pairal dels Sòbies, avui totalment desapareguda, així com també al referent a la construcció, també desapareguda, que es co-

Edificis del Sr. Enric de Càrrec corresponents a la ubicació de la Societat Recreativa L'Aliança.

El mosaic que s'aprecia a la part superior esquerra és una escena del Quixot i l'escrit que s'aprecia al seu peu és una llegenda que diu:

Estese en su casa, atienda a su hacienda,
confiese a menudo, favorezca a los pobres,
y sobre mi ánima si mal le fuere.

Miguel de Cervantes Saavedra

Tot ell confirma la passió i coneixements del Sr. de Càrrec sobre l'obra universal de Cervantes. (Transcripció cortesia de la Sra. Ramona Gómez, vda. Argilés).

**Edifici modernista
construït pel Sr. Enric
de Càrcer en els anys
1909 i 1910, que foren
en gran part ocupats
per L'Aliança.**

neixia com l'Aliança, adjunto un seguit de fotografies, algunes úniques existents, així com diversos croquis-plànols, que si bé son fets sense proporcions reals, sí que puc assegurar que s'ajusten a una realitat real i valgui la redundància, de tot el que havia conegut i trepitjat des de la meua infantesa, com ja he explicat al principi d'aquest treball que si és d'un afeccionat, sí que també és veritat que ja sóc dels pocs que quedem que recordem aquestes edificacions i ensems per la meua personal implicació com a propietari de l'espai i restes arquitectòniques del que fou l'Hospital dels Ardèvol, he volgut per a ells, reivindicar la seva memòria que també va aparellada amb els Sobies, expressant així el meu record i interès per tots ells.

El jardí, com ja he dit, era gran i de molt predomini d'heura verda, amb un gran avet central, alguna palmera i un llorer que encara aquest el tenim a la nostra casa (CM). Tot i que era un gran espai, més ho devia d'ésser, puix d'aquest terreny en sortiren les edificacions que a l'any segons "llicència d'obres" signada pel Sr. Enric de Càrcer i que he trobat al nostre Arxiu Comarcal, on es guarda per a fer les cases modernistes tan bon exponent de la creativitat del Sr. de Càrcer i que són l'embelliment del c. Sta. Anna i també d'aquests terrenys, els que limitaven amb la *calle de Oriente*, avui Av. de Catalunya, en sortiren el gran espai en el qual el mateix Sr. Enric de Càrcer va construir cap a l'any 1905 la que

fou societat recreativa "La Aliança" amb els seus amplis espais de cafè, "sala de Foyer", com s'anomenava en les cròniques de l'època i l'ampli local de sala-teatre-cinema, edificació que en la seva part de façana fou una obra tan preciosa com característica, que podem contemplar en les nombroses fotografies que ens han quedat, exponent d'aquesta creativitat tan especial que tenia el Sr. Enric de Càrcer i que fou una llàstima que amb la gran nevada del 24 de febrer de 1944, la part de sala-teatre no pogués resistir el pes de la neu i s'enfonsés i per aquest motiu ja en vingués la desfeta total del conjunt i seguidament la venda seccionada corresponent a totes les edificacions de particulars que avui ocupen tot l'espai que havia sigut tan popular fins a la seva caiguda.

De l'extensa façana del que l'edificació construïda cap als anys 1905 pel Sr. Enric de Càrcer per a ubicar-hi un gran espai per a cafè-teatre-cinema (un complet espai lúdic com es diria avui) amb una llargada lineal d'uns noranta a la *calle Poniente* (av. Catalunya) i altres set al c. de Sta. Anna, la meitat més o menys corresponien al cafè teatre, sempre conegut a la nostra ciutat com la Societat Recreativa L'Aliança, meitat que corresponia a la més propera a la pl. del Carme (el nostre popular Pati) i començava amb un ample xamfrà en el qual hi havia dues obertures, que no finestres i la superior estava ocupada per un quadre fet al "trencadís" que represen-

14. - TÀRREGA
Carrer Santa Anna
L. Roisin, fot. Barcelona

tava alguna escena del Quixot. En les fotografies no s'arriba a distingir", però sí que tenim la transcripció de la "llegenda" o escrit que hi havia, que la trobarem als apèndixs (foto), l'obertura de semblants dimensions, a sota aquest quadre va quedar buida (s'aprecia prou bé que no era cap finestra). Se'ls va acabar la inspiració, el temps, o el material de trencadís? Incògnita total.

El vèrtex d'aquest xamfrà està marcat per una espècie de monòlit o colomar d'un gran ocell que amb les ales desplegadas allí es mantenia.

Dels 90 metres aproximats de tota la línia de façana fins a la cantonada amb el c. de Sta. Anna, uns 60 corresponien al cafè teatre i els altres 30 metres (sempre aproximats) a altres usos, però sempre amb la mateixa unitat d'estil arquitectònic en el que a més d'aquesta torre colomar ja descrita hi havia, alternat amb els espais de finestres, amb dos cossos d'arquitectura de més altura i a l'arribar a la cantonada amb el c. Sta. Anna tornava a marcar-s'hi una espècie de torre mirador (avui sols substituït el castellet superior per una barana de ferro, de ja fa molts anys).

D'aquests altres 30 metres, més o menys, no dedicats al complex lúdic, avui dia sols es conserven les dues portalades tocant al c. Sta. Anna i els set metres de dins a aquest carrer. Pràcticament estan intactes (una mica ressaltada la pintura dels maons) però és

una bona mostra de tot l'estil que tenia, agermanant la ceràmica ressaltada de nivells dels maons ceràmics, formant formes geomètriques, les pedres rocoses, les pedres planes i els imprescindibles còdols de riu, així com també l'afany del Sr. Enrique de posar frases o sentències en mosaic trencadís i que així en la cantonada es conserva la que es pot llegir clarament, en part, que diu: "Labor prima... (no s'acaba de veure l'última paraula, pot ser *vincit?*).

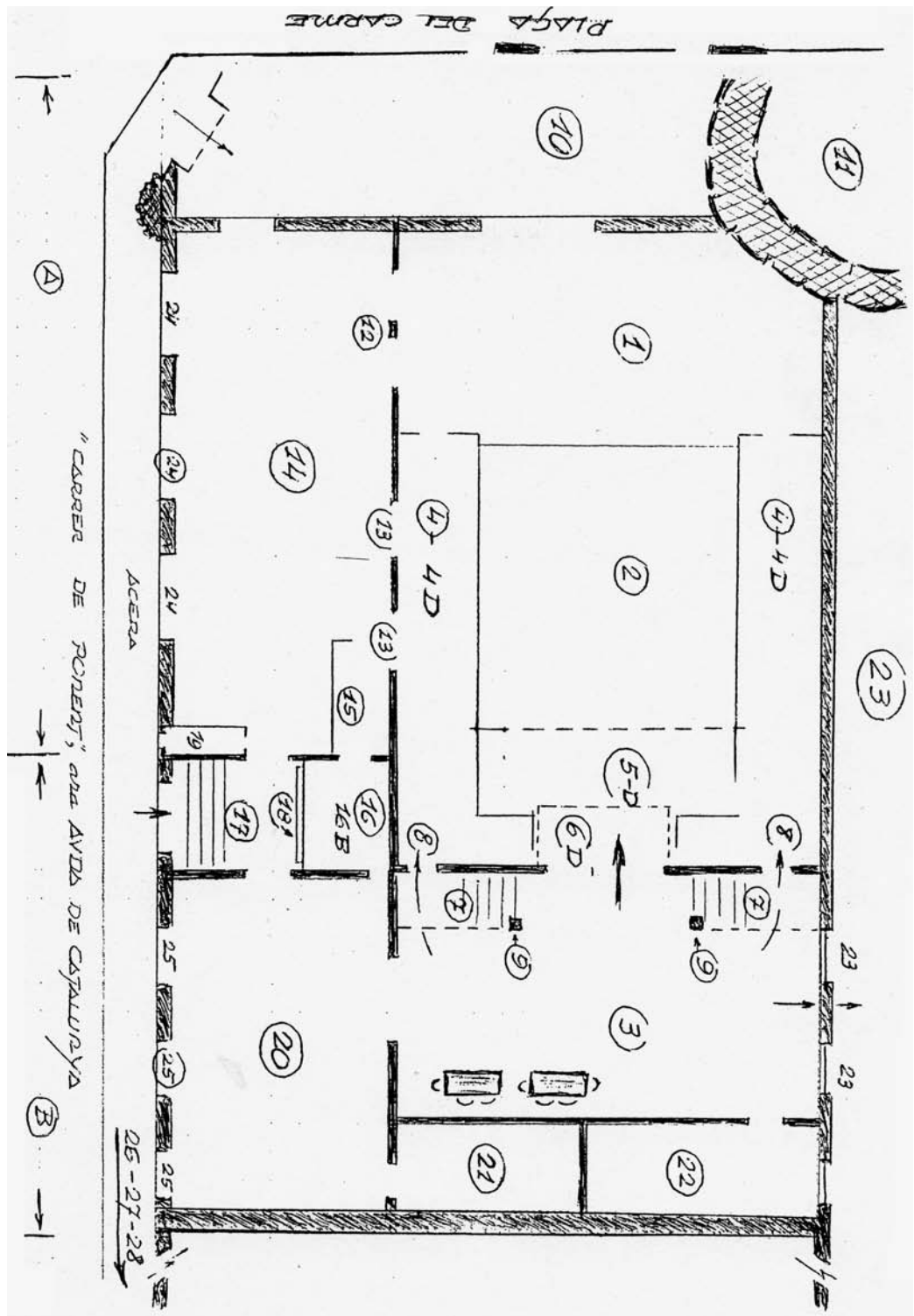
En canvi en tota l'arquitectura d'aquests prop de cent metres lineals d'edificació no hi havia la profusió de rajoles vidriades de diversos colors i dibuixos i els "culs de botella" tan emprats en la decoració de les seves cases, per ell construïdes l'any 1902 al c. Sta. Anna que encara avui podem contemplar, amb algunes modificacions o reformes que els temps hi ha portat.

Aquesta part que he qualificat de no lúdica, estava ocupada del meu record, per a continuació del cafè teatre per la barberia de "Cal Quelo" amb tota la seva sala de treball recoberta de rajoleta horitzontal de ceràmica blanca i bisellada, a continuació un magatzem de fruiteria "Cal Furga" si no recordo malament i finalment el gran magatzem de comestibles i salons de "Cal Mateu adroguer" (que no era cap parent nostre) que ocupava les dos obertures, que són els que avui podem veure, i a més la del c. Sta. Anna, com ara està, sola-

Vista del carrer
Santa Anna a primers
de segle. Destaca la
gran casa modernista
del Sr. Enric de Càrcer.

Cariatide Iluminosa
que juntament a altra
igual encapçalaven
les escales laterals
que donaven accés
al "galliner" de la sala
del cinema.
Núm 9 del plànol.

Croquis dels espais
ocupats per L'Aliança.

Croquis orientatiu del local de la Societat Recreativa L'Aliança en la seva ubicació al carrer de Ponent, avui avinguda de Catalunya (als números 3, 5, 7, 9 i 11).

Localització dels espais:

1. Escenari.
2. Platea de butaques i també sala de ball.
3. Vestíbul d'entrada al cinema.
4. Llotges (palcos) laterals.
- 4-D. Llotges (palcos) laterals al pis superior.
- 5-D. Amfiteatre del pis superior (galliner).
- 6-D. Cabina de projecció cinematogràfica.
7. Escales d'accés al pis superior.
8. Accés directe a les llotges (per sota les escales).
9. "Cariatides" al peu de les escales (amb una tulipa lluminosa).

10. Magatzem de l'escenari.

11. "Torre de la muralla de la ciutat", avui encara parcialment existent dins l'oficina del Banc Popular i també dins dels serveis de la Cafeteria Liceu. Aquesta torre, en la part superior, avui desmuntada, contenia els dipòsits d'aigua i per això també es coneixia com la torre de les aigües.

12. Porta d'accés a l'escenari.

13. Portes de sortides d'emergències de la sala.

14. Local del cafè i billars de la societat.

15. Taullell del bar-cafè.

16 i 16-B. Cuina i sota-cuina.

17. Escales d'accés principal des del carrer.

18. Cartellera anunciadora de les pel·lícules.

19. Guixeta de la venda d'entrades.

20. Gran sala de descans o lectura (Foyer).

21. Serveis de senyors.

22. Serveis de senyores.

23. El frondós jardí de cal Sobies, i finestres sobre el mateix i sortida d'emergència.

24. Finestrals del cafè.

25. Finestrals del saló de descans.

26-27-28. Edificacions del mateix edifici original en el seu moment, fins a la cantonada amb el carrer de Santa Anna (avui cases de la Farmàcia Mestres, Llibreria Figueres i les oficines de la caixa CAM).

A. Espai aproximat avui ocupat per les oficines del Banc Popular.

B. Espai aproximat avui ocupat per les cases dels germans Ramon.

ment que aquesta porta avui tancada, era practicable. Aquesta part del c. Sta. Anna encara avui conserva l'espècie d'un ou decoratiu que l'adornava coronant el dibuix geomètric i piramidal de maons.

De la part corresponent a les sales del cafè i teatre i a petició d'un llibre que el Sr. Pere Domingo i Pons prepara sobre els cinemes targarins, vaig fer-li un plànol de situació, amb l'explicació dels diversos espais, tal com recordava i que recentment ha sortit il·lustrant les evocacions que el impagable cronista dels fets o evocacions ciutadanes, escriu setmanalment a *Nova Tàrraga*, el lúcid i venerable Sr. Josep Castellà i Formiguera, ensems que bon amic.

Respecte al quadre del Quixot, així com al fet de col·locar sentències que proporcionava el Sr. Enric de Càrcer en les seves construccions, no és d'estranyar tenint en compte d'ésser l'autor d'una joia bibliotecària com diuen els entesos que és el llibre "Las frases del Quijote" (1916).

I fins aquí i comptant amb les puntualitzacions i els "plànols-situació", no de proporcions reals, espero que quedin reflectides les obres i actuacions arquitectòniques del Sobies que tant participaren en la vida i construcció de la nostra Ciutat: Tàrraga.

APÈNDIX AL TREBALL "DELS ARDÈVOL ALS SOBIES"

1. Les nostres obres de reforma comercial i que afectaren la façana amb el descobriment de la totalitat de l'arcada romànica que estava totalment invisible, duraren del setembre de 1960 a 1961.

2. HT de SM (Segarra Malla) V-II pàg. 98. El bisbe de Solsona demanava als targarins que li proporcionessin l'Hospital d'Ardèvol per a fer-hi un convent de les caputxines al qual el poble hi accedeix i també li donarien els patis de l'Hospital, si es possessin d'acord amb el llavors propietari, el noble Ramon de Perellós. Es veu que no fou possible i no es va dur a terme. Observació: això era el 25 de maig de 1616 i de la manera que es descriu es comprèn que l'edifici de l'Hospital ja devia d'estar força malmès.

3. HT de SM V-I pàg. 85-86 i 87. Es parla extensament d'aquest Hospital, d'un tal Miquel d'Ardèvol i la seva ubicació, amb les obligacions de l'hospitaler i que hi cremi un llum al portal en senyal d'acolliment. Aquí cal remarcar que Segarra Malla torna a indicar que "no

es pot assegurar amb molta precisió, el lloc del carrer en què s'aixecava l'edifici" però ell continua en la creença que és l'edifici que avui alberga la Mútua Tàrraga en el c. del Carme, que en aquells temps era anomenat c. de Falchó.

4. Així també ho fa constar el Sr. Ramón Novell en el seu treball "El Palacio de los Marqueses de la Floresta", pàg. 13.

5. Pàg. 4-D. El Sr. Novell en aquest ara citat treball seu i a la pàg. 14 i sobre el possible incendi a la casa Sòbies (en l'edifici de l'Hospital o del que d'ell en quedava) explica: "la narración que se transmite verbalmente de

El Sr. Manel Vidal de Càrcer i Coello, nèt per línia materna del Sr. Enrique de Càrcer i Sobies,
de qui probablement heretà la seva corpulència, ja que al seu pare Manel Vidal i Folquet, el recordo de quan venia a cobrar-nos el lloguer de la botiga, més aviat baixet. Aquí a la foto el dia de l'inauguració de la Mútua amb al Sr. Ramon Novell al darrere i a l'esquerra el conegut Samuel Solé (10).

padres a hijos que los tarregenses pretendían haber producido a los filipenses (els cer-verins) doscientas viudas y la contrapartida que estos habían realizado una incursión hacia Tàrrega en la que prendieron fuego a la casa Sobies y hasta nuestros tiempos ha llegado la fantasía de querer que se apreciara señales de chamuscado en las piedras de la citada casa”. No era ni es cap fantasía, puix avui en dia, uns tres-cents any després encara puc ensenyar-ho visualment i de fàcil comprovació si queden evidents senyals d’haver sofert els efectes d’un foc sobre les pedres, especialment en les arcuacions de les finestres gòtiques, del que no puc pas opinar és en referència a “las doscientas viudas”, ja que com diu el Sr. Novell: “en todo caso esto solo pudo ocurrir entre 1708 i 1714”.

Pel que fa a l’edifici hospitalari (CM) i el seu estat en HT de SM volum I, pàgina 88, es diu que en sessió municipal del 5 d’abril de 1441 es diu: “com saben els Srs. Paers que un joiell, fort i bell e meritori és estat edificat en aquesta vila, ço es lo spital de nom Guerau de Ardevol, lo qual gran temps es derruït, en tant que es mana gran càrrech de la Universitat”. V-I de Ht de S.M. pàg. 88

6. El Sr. Antoni de Patau de Farreró de Moles i de Guadiola, senyor de les Baronies d’Ormes, Sant Dust, etc. Conseller de S.M. en el reial d’Hisenda, la seva titularitat procedeix d’una finca d’esbarjo que hi havia de la Floresta (d’aquí el Marquesat de la Floresta) a la província de Lleida i nascut l’any 1664 en la casa pairal de la noble família Patau, de Sarral i la seva mare era filla de l’antiga família Farreró de Tàrrega i la concessió del títol el donà Felip V el 20 de juny de 1703, “en pago a sus innumerables servicios a mi Hacienda”.

Es casà el dia 8 de febrer de 1683 a l’església de Sant Just i Pastor de Barcelona amb Ignàcia de Gay i Peñalor i morí durant el setge de Barcelona el 8 de desembre de 1713. En el testament que féu, nomenà hereva la seva esposa i ordenà que a la seva mort fossin enterrades les seves despulles a la Capella d’Ardèvol de Tàrrega. No se sap per què, no varen ser-hi enterrades.

7. Confirmaria aquesta suposició que la Capella no va erigir-se conjuntament amb el Palau, el lleuger desplom que tenia en la seva part superior, que com he dit, en alguna fotografia pot apreciar-se

8. Abans que es decidís per part de qui? Posar-se aquest finestral a Sant Eloi, els del Centre Comarcal de Cultura, el volien col·lo-

car a la paret oest de la galeria que creua per sobre del carrer Vilanova, o sigui mirant cap al carrer de les Piques i amb ell cobririen aquesta galeria incorporant-la i ampliant les instal·lacions del Consell Comarcal de Cultura, incorporant també al mateix temps l’espai del Centre que queda a l’altre cantó del carrer...i que ara ha quedat amb un simulacre de jardí enreixat.

9. VI HT de SM pàg. 96. Amb aquesta qualificació, surt en aquesta pàgina, i en moltes altres, la descripció de l’edifici de l’hospital (CM) i això que, com s’ha dit, l’historiador consignava el que així sortia en la documentació estudiada però personalment no havien pogut veure la troballa que férem al 1960 i això els portava a suposar que aquest “joiell” era el Palau (PMF) perquè no s’havia descobert la qualitat arquitectònica de l’edifici (CM) del qual només s’apreciava la part bastardejada i encara més així al ser ocupada per la primitiva instal·lació comercial, com s’aprecia en les fotos que acompanyo en aquest treball (una és de 1896).

10. De la personalitat física del Sr. Enrique de Càrcer no hem trobat altra fotografia que la que figura a la pàgina 416 de la *Historia Gràfica de Tàrrega* i on se’l veu com a cap de bombers de la Ciutat, cos que ell havia reorganitzat, dirigint un exercici d’actuació i entrenament. Tampoc n’he trobat cap a la Diputació, que gràcies a l’interès de la diputada i targarina Sra. Josefina Bernades han mirat si n’hi havia alguna, sent negativa la contestació, indicant el que ja se sabia i els consta com a President, des del 7.11.1899 al 14.01.1901, en tant com a diputat de la zona de Cervera-Solsona.

En canvi el seu perfil humà i ensems d’actuació política, sí que està fidelment resumit a la part final del capítol 2 del llibre *Tàrrega, aproximació històrica dels seus Ajuntaments entre 1884-1939* de Jaume Espinagosa i Josep M. Planes, pàgina 72, que el descriuen “com un dels prohoms... una mena de salvador per al municipi targari.. l’home que treia moltes vegades les castanyes del foc...això sí, generant entorn d’ell enveges polítiques i interessos contraposats, que li valgueren ser titllat de cactic. En fi, tot un personatge el Sr. Sobies, com popularment se’l coneixia a la Ciutat, títol que els historiadors estan d’acord a considerar que gràcies a les seves gestions i contactes es va aconseguir. Aquestes i altres facetes, com la cultural, vegi’s la fotocòpia de la portada del llibre *Las frases del Quijote* del qual n’és l’autor i de la seva dedicatòria i d’introducció al lector i publicat l’any 1916, llibre que es considera d’interès cabdal, i pot ser únic,

en el seu tema (vegeu fotocòpia citada, cortesia de Francisco Robinat).

I si a elles s'afegeix la seva creativitat artística en la construcció i embelliment, d'una originalitat gaudiniana, realment sorprenent i fora de sèrie, tenim un gran caràcter molt ben descrit pels historiadors Espinagosa i Planes. En fi tot un gran caràcter i personalitat que, desgraciadament no devia copsar prou la bellesa, singularitat i peça arquitectònicament única que tenia a la seva propietat en la façana, que devia d'ésser l'únic en peu, del que havia estat l'Hospital dels Ardèvol, al costat de la seva casa pairal "Cal Sobies".

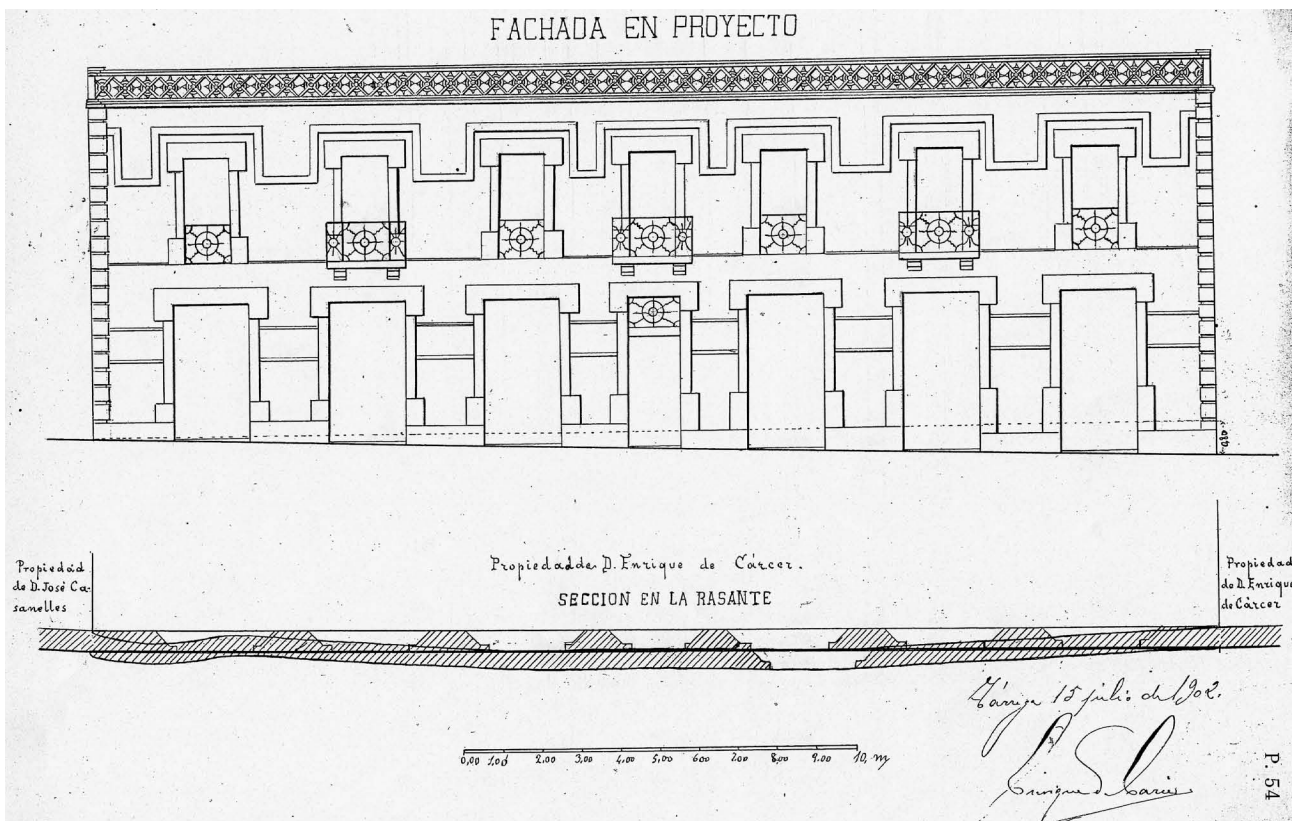
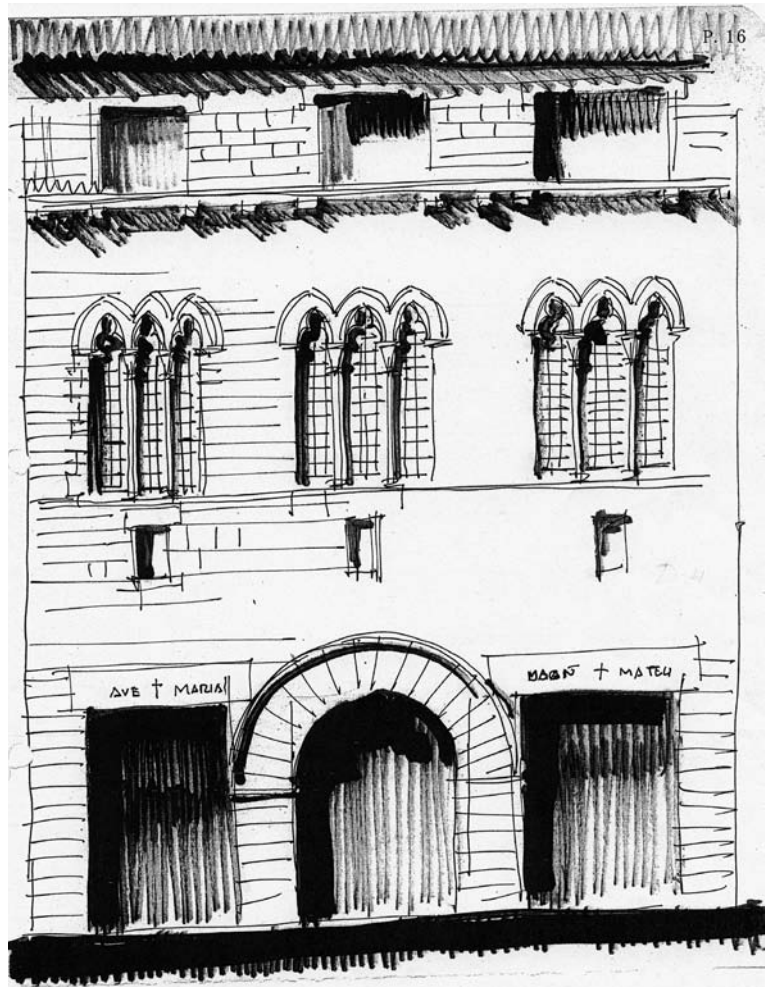
Així doncs, l'avui conegut edifici com a Palau dels Marquesos de la Floresta, quan realment hauria d'ésser Palau dels Ardèvol, fou adquirit per a rehabilitar-lo destinar-hi la seu social de la Mútua d'Assegurances Tàrrega ensem que tornar a donar vida a la joia arquitectònica que és i gaudir-ne la Ciutat tota i en el VI pàg. 98 de IOHT de SM, clarament s'explica que gràcies a un gran targarí, tenaç i amant de les pedres velles (el Sr. Ramon Novell i Andreu, qui ensem era un alt càrrec de la mateixa mútua, mobilitzà els seus amics de l'entitat i de l'Ajuntament) després de moltes negociacions va tenir la satisfacció de veure com el 23 d'abril de 1955 es firmava l'escriptura de compra del solar i el 5 de maig de 1958 el Sr. Bisbe de Solsona, Vicente Enrique Tarancón (després Cardenal) beneïa el Palau al complir-se el 25 aniversari de la fundació de la Mútua.

El que a la història no hi consta que el solar no fou comprat a fins llavors propietari el Sr. Manel Vidal de Càrrec i Coello, que si fou el que va donar els elements arquitectònics del Palau, que en el seu interior estava prou derruït, si no que el solar ja l'havia adquirit un altre targarí el Sr. Sans, prou conegut comercialment com "el Sans de les màquines de cosir", per alçar-hi el seu establiment, el que va obligar a fer més gestions, que gràcies a la bona voluntat d'uns i altres es pogué recuperar el solar i així reedificar el Palau en el seu lloc d'origen, al mateix temps que millorar-lo i acabar la façana més bellament de com era.

11. Aquesta genealogia dels Sobies que he anat confeccionant amb totes les dades que he anat arropellant, he de fer constar que hem surten uns descendents o entroncats amb els Marquesos de la Floresta, concretament de la marquesa, ja que una filla d'un cosí seu, Antoni de Gay de Valls i de Perelló, que era la Sra. Gertrudis de Gay i de Visa, que es casà amb Ignasi de Sobies i de Gasol..., que havia d'ésser a finals dels 1800..., però no he sabut a on intercalar-los.

Sinceració personal meva: Donat que no sóc ni llicenciat en història ni tampoc en arquitectura, demano vulgueu disculpar-me si en alguna apreciació meva en aquest treball hagués fallat involuntàriament. Tot sigui en el bon desig de reivindicar els Ardèvol i amb els Sobies arribar als nostres dies.

Aquest "esboç" fou fet pel qui fou "aparellador-arquitecte", realment l'autor de la reconstrucció dels edificis de la Mútua Tàrrrega (conegut com a Palau dels Marquesos de la Floresta) en Joan Benavent (+ en accident d'aviació) i correspon a l'adequació de com "ell" veia la reforma de la nostra façana (c. Carme, 17) dignificant-la molt però que diferia completament de l'adequació "comercial" que necessitàvem...

Projecte –i rehabilitació del Sr. de Càrcer– per sol·licitar el permís d'obres per a les seves cases modernistes del c. Sta. Anna, que s'ajusta exactament d'obertures i mides, però no així de la preciositat modernista realitzada.

17
Lecina 9 de Jul 1902.
Dimitri y Juan a la
Comision de Obras

15 JULIOL 1902
P. 52

Mag^{ca} Senor.

El suscrito, vecino de la presente ciudad, con cédula personal de 5ª clase, n.º 438, a esa Mag^{ca} Corporacion aude y atentamente expone:

Que es propietario del edificio sito en la calle de Santa Ana, sin numero, y que utiliza en la actualidad para molino aceitero y que conuinido a sus intereses realizar en el mismo algunas obras interiores y exteriormente, se hace preciso se digna esa Corporacion señalar la linea de la nueva fachada, que el solicitante la propone, esperando merecera la aprobacion del Ayuntamiento, que sea la linea recta que une la arista norte del edificio de reciente construccion de pertenencia del firmante que ocupa el industrial D. Antonio Barceló con la arista sur de la casa propia de D. Jose Basanelles, cuya recta está señalada en el diseño que se acompaña en la seccion de la rasante con tinta colorada, perdiendo alguna porcion de terreno de construccion el solicitante que pasa a la via pública en beneficio de su ornato.

La fachada sera construida de silleres en su zócalo, de mamposteria fina hidraulica comprimida las jambas y dintellos de los bucos y enrocados los marcos de estique frio. La rasante, que asea un desnivel de 0'80 m. desde la casa de D. Jose Basanelles al almacen ya mentado del solicitante, se disimula dando forma escalonada al go-

Informe) La Comisión de obras de este Ayuntamiento
que suscribe ha examinado la instancia que antea
de producida por D. Enrique de Cácer para edificios
en terreno de su propiedad calle de Sta Ana de esta ciu-
dad e informes.

1° Se autoriza la construcción del edificio propie-
dad de D. Enrique de Cácer, situado en la calle Sta Ana
n° 11. Mandado uniformemente sueltos.

2° La fachada del nuevo edificio formará línea
recta desde la arista de la casa que ocupa el Sr. Barceló
de propiedad del Sr. Cácer, hasta la arista de la casa de
Sr. Cavanella, y terminada dicha obra deberán colocarse
se la canal o canales de desagüe hasta la sarante
de la acera, quedando esta última en perfecto estado de
trámite público.

3° Para la terminación de dicha obra, se concede
un plazo de tres meses, durante los cuales no se podrá
obstruir el tránsito público en aceras ni materiales,
quedando el propietario, durante la obra sujeto a la dis-
posición por la ley de accidentes de trabajo.

Paríjez 2 Agosto 1902.

La Comisión.

Marta Martí

José Flaquer

cato y a los basamentos de las jambas. El desajuste del edificio que se proyecta construir se efectuará por tuberías colocadas en su interior. Con saliente en la cloaca.

En consecuencia el instante duplica a su Corporación municipal se sirva señalar la línea de construcción, aprobando la propuesta, si así lo estima procedente.

Gracias que espera (mesura) de su Corporación popular.

A Guayaquil 15 Julio 1909.

Benigno S. Salas

Al Sr. Alcalde Presidente del Mag^{co} Ayuntamiento Const^{te}
de la presente Ciudad.